AUREL VIŞOVAN

cu concursul lui
GHEORGHE ANDREICA

DUMNEZEUL MEU.
DUMNEZEUL MEU.
PENTRU CE M-AI PĂRĂSIT?

(Reeducarea de la închisoarea Piteşti)

Volumul II

EDIŢIA A II-a

Mulţumim camaradului nostru Aurel Vlad din New York pentru ajutorul dat în publicarea prezentei lucrări.
Aurel Vişovan
Gheorghe Andreica

Acasă

Să fi trecut un secol, un mileniu, sau poate numai câteva ore sau secunde de la acel atât de întunecat şi îndepărtat ’48?

Mă regăseam în acelaşi loc din care am fost smuls atunci – plecare ce părea fără întoarcere – iar acum eram aici, ţinând-o în braţe pe mama care nu se mai putea opri din plâns…

De data asta – plâns de fericire!

Nu-i venea să creadă că m-am întors. La fel şi surorii mele, Viorica, ce era alături…

La întrebarea ce plutea în aer, dar n-o rostisem încă, Viorica, cu ochii în lacrimi, îmi spune:

Valerica e bine, la Cluj, studentă în ultimul an la filologie. Va trebui s-o anunţăm că te-ai întors; îi dau telefon, tot trebuie să merg la birou. A mai fost pe la noi, chiar nu demult, cu bunătăţi pentru copii.

(Era vorba de logodnica mea, Valerica).

X

Sora mea a rămas singură cu trei copii mici, doi băieţi gemeni de 4 ani şi o fetiţă de un an, când soţul ei, **preotul Ioan Bardaş** a fost arestat şi condamnat ca legionar la 15 ani de închisoare.

Cu inima grea, că nu puteam să-i spun nimic despre el, nici măcar dacă mai trăieşte sau nu, priveam spre copiii care aşteptau de la mine să le spun ceva.

Băieţii aveau aproape 14 ani. În mintea lor mai stăruia imaginea, confuză desigur, a tatălui lor, dar în ochii negri ai fetiţei citeam că nu şi-l aminteşte deloc.

Ce mândru ar fi fost de ei! I-a putut conduce în viaţă doar cu rugile fierbinţi ce le înălţa spre cer în fiecare zi şi pe care nu le-a putut împiedica nimic, nici om, nici gratii…

Tributul de suferinţă dat de familia mea, începând cu acel an de groază, cu greu ar putea fi imaginat.

Cu două luni înainte de arestarea mea, tatăl meu a făcut o boală galopantă de rinichi prin care Dumnezeu l-a scutit de a mai fi martor atâtor dureri…

X

— „Ce slab sunteţi, dragul mamii, şi bolnav. Azi vă

odihniţi şi mâine mergeţi la doctor, faceţi tratament şi în curând o să vă întăriţi!”

Abia atunci mi-am dat seama că mama mi se adresa cu „Dumneavoastră” şi asta îmi sfâşia inima. Pentru dânsa eram o minune pe care o privea cu evlavie. Am cuprins-o în braţe şi cu ochii în lacrimi am rugat-o să nu-mi mai vorbească aşa, că mă pierd cu firea. Sunt tot copilul pe care cândva, demult, l-a ţinut în braţe. Parcă nu putea înţelege, dar încetul cu încetul şi-a revenit.

X

Nu am avut curajul să-i spun cât eram de bolnav. Sufeream cu ficatul şi cu plămânii, cât despre sistemul nervos îmi lipsesc şi acum cuvintele…

Iar mama continua să facă planuri. Imaginea ei mi-a rămas limpede şi acum – în timp ce-mi pregătea patul, venea şi mă cuprindea cu braţele-i firave să se convingă că n-am dispărut, că sunt aievea… şi nu năluca din visele atâtor nopţi de nesomn.

Un pat adevărat! Cu pernă adevărată şi plapuma… cu cearşafuri de bumbac îmbietoare la odihnă şi la visare.

Rămas cu mine însumi, imaginea de sub pleoapele obosite se lumină brusc şi crâmpeie dinaintea arestării mele îmi fremătară în suflet.

Era chipul unei fiinţe deosebite (Valerica) pe care l-am purtat prin toate torentele vieţii şi de la care şi spre care nu mi-a fost îngăduit să treacă niciun rând şi nicio veste.

Întrebarea chinuitoare dacă aveam dreptul să sper mi-am pus-o adeseori. Răspunsul l-am primit mai repede decât mă aşteptam.

A doua zi dimineaţă, eram deja treziţi, cei mici pentru şcoală, cei mari pentru serviciu, când cineva bate

la uşă…

În prag rămâne nemişcată, fără grai – şi ea şi noi toţi – (era Valerica).

Venise cu primul tren.

Izbucnind în hohote de plâns mi se prăbuşeşte în braţe după 9 ani şi trei luni de la arestare.

Timpul nu mai avea dimensiuni. Prezentul era dominat de trecut.

…„Trebuie să mă reîntorc cu primul tren, am cursuri, în ianuarie sesiunea de examene… voi veni de Anul Nou şi atunci vom face planuri de viitor…”

Am condus-o la gară, o aştepta un drum lung; pe atunci distanţa Sighet – Cluj se făcea în 12 ore.

Trenul a pornit încet, apoi mai repede, mai repede, dar roţile ce băteau ca inima au păstrat secretul evenimentelor ce mă aşteptau, chiar dacă atunci doar le-am bănuit.

Picioarele de plumb abia mă ascultau. Casa mi se părea şi mai departe, dar calea lungă în oraşul slab luminat mă ajuta să-mi limpezesc gândurile înainte de a ajunge.

— „De Anul Nou voi reveni şi atunci vom face planuri de viitor…” din toată fraza ultimul cuvânt îmi apărea într-un contur ireal.

…

La miliţie.

Eram acasă de două zile.

Ordinul primit la plecarea din Jilava spunea fără echivoc ca a treia zi, deci la 48 de ore de la sosire, trebuie să mă prezint la miliţie. Termenul de miliţie suna mai puţin înfricoşător ca cel de securitate.

Au fost zilele acelea atât de pline de evenimente încât le voi descrie pe larg pentru a putea fi înţeles.

La prima oră mă adresez funcţionarei de la biroul populaţiei cu biletul de eliberare. Mă priveşte lung, plină de înţelegere:

— Dar la cei din vecini aţi fost?

— Nu. Mi s-a spus să mă prezint la miliţie pentru buletin.

— Totuşi, mergeţi acolo mai întâi!

Dintr-odată, dimineaţa ceţoasă de noiembrie deveni plumburie, iar ciocanele băteau ritmic în mintea mea...

— „Iarăşi?"

În aceeaşi clădire, dar cu intrare separată, era sediul securităţii... Ofiţerului la care sunt condus îi spun acelaşi lucru.

— „Da, ştim că aţi fost eliberat, am fost anunţaţi, mergeţi la miliţie ca să vă dea un buletin de identitate, un buletin **provizoriu.**

Neîncrezător în rezolvarea atât de promptă şi simplă, nu am dat importanţă cuvântului **provizoriu.**

Cu câteva minute înainte eram convins că mă vor obliga să semnez te miri ce angajamente şi mă pregăteam să rezist la orice şantaj, dar Dumnezeu m-a ferit de aceasta.

Reîntors la miliţie mi se cere livretul militar.

La 21 de ani am fost recrutat la şcoala de ofiţeri de aviaţie, pentru că aveam brevet de planorist categoria B.

„— Mergeţi la comisariat şi rezolvaţi problema" – a fost verdictul miliţiei.

Nu reţin cine era şeful comisariatului dar, i-am spus că nu se pune problema să fac armata deoarece sunt foarte bolnav.

— „Asta va stabili medicul nostru, dr. Moldovan Mihai. Este chiar aici.

În sfârşit, o rază de speranţă în hăţişul ultimelor ore.

Îl cunoşteam dinainte. Fusese medic militar în timpul războiului din Rusia la Batalionul 9 Vânători de

Munte. Un om integru, de caracter şi medic foarte bun. N-a ezitat să-şi arate bucuria că mă vede din nou liber.

În privinţa livretului a găsit prompt soluţia: să fac analizele hepatice, pentru că rezultatele se dau repede, apoi voi consulta ceilalţi medici.

A doua zi, cum era de aşteptat, la probele sangvine pentru ficat, reacţia TAKA-TARA a fost foarte mare, aşa că am intrat în posesia livretului. Scos din evidenţă pe motiv de boală.

După alte două zile intram în posesia buletinului – toată existenţa noastră fiind legată de această „identitate”.

La plămâni mi s-a făcut urgent un pneumotorax. Oboseala atâtor zile o simţeam puternic.

Medicul neurolog, un specialist renumit în tot nordul Ardealului m-a consultat cu toată înţelegerea şi diagnosticul l-a însoţit cu propunerea de a mă interna pentru un timp, deoarece medicamentele sunt foarte scumpe şi nici nu se prea găsesc în afara spitalului.

Am ales tratamentul la domiciliu. Eram abia ieşit de după gratii şi aş fi avut impresia că intru din nou.

— „Bine, cum doreşti”…şi mi-a prescris tratamentul.

Mi-am făcut calculul că sistemul nervos trebuie să mi-l întăresc, hrană consistentă, dar respectând regimul pentru ficat mi-ar ajuta şi plămânii, iar cu ajutorul lui Dumnezeu mi-ar permite să supravieţuiesc.

Cu aceste gânduri încurajatoare mă apropii de casă mai înseninat, iar mama îmi confirmă presupunerea că e mai bine să nu mă internez:

— „În privinţa banilor nu-ţi face griji. Vom vinde o bucată de pământ şi vom cumpăra orice medicament ai nevoie”. (Eram în anul 1957 când vânzarea unui lot de pământ nu era interzisă prin lege).

…

Vizita camarazilor.

Auzind că m-am întors, m-au vizitat câţiva dintre camarazii de închisoare ca să-şi exprime bucuria revederii. Nu mică mi-a fost emoţia întâlnirii cu ei.

Mi-au povestit pe unde au trecut, prin câte au trecut, dar mai ales cum rând pe rând şi-au întemeiat familia.

Ionică Motrea avea deja un băiat de care era mândru şi m-a invitat să-l văd. I-am promis…

Îi regăseam aceiaşi, curajoşi, optimişti.

Întrebând de ceilalţi am aflat cu mare durere că doi dintre ei nu mai sunt…

Virag Ioan, tânărul notar, doar cu doi ani mai mare ca mine, a murit în infirmerie la închisoarea din Cluj, iar Găvriluţ Coman, copilul de trupă cu sufletul de aur şi voinţa de oţel, elev excelent la învăţătură, s-a stins din viaţă în spitalul închisorii din Braşov.

Nu mă puteam regăsi, nu-mi puteam rosti cuvintele decât la gândul că ei sunt undeva sus, de unde vegheau asupra noastră. Prea eram strâns legaţi ca moartea să ne poată despărţi.

Mi-am amintit versurile ce mi-au ţâşnit din inimă cândva la închisoarea din Cluj, gândindu-mă la câte încercări sunt supuşi aceşti copii:

„Trec prunci cuminţi prin curtea toamnelor pe sub aceleaşi sălcii, grele de-amintiri.

Aceleaşi frunze stranii, aceleaşi crengi subţiri cad mute de durere-n calea lor…

Şi-n stropii care cad şi sânge e şi apă.

Cine-a-mplântat jungherul în salcia-copii?

Trec prunci cuminţi prin toamnele târzii şi-n ochii lor tristeţile se-adapă

Dar foile din carte s-au scuturat în vânt.

— Pe orice frunză-un cântec, pe orice strop un gând.
Însângerat amurgu-şi moaie-n lacrimi geana…
Lăsaţi să vină pruncii, să-i lege toamnei rana”.

X

O veste stranie.

Reîntors dintr-o plimbare făcută în împrejurimi, mama era îngândurată. Parcă voia să-mi spună ceva…

— Te-a căutat azi un miliţist; a zis că trebuie să mergi mâine dimineaţă la securitate.

O umbră îmi acoperi creierul şi aşa destul de labil… Întrebări, întrebări… Încercam să mă încurajez singur că, poate, este vorba de alte formalităţi în legătură cu buletinul.

Cu paşi de plumb, a doua zi, mă apropiam de securitate.

Printre gândurile ce mă învolburau îşi făcea loc şi întrebarea: „Oare mă voi mai reîntoarce?”

Când erai chemat acolo, perspectivele nu puteau fi decât sumbre, iar consecinţele grave.

Odată ajuns, sunt trimis la căpitanul Nagy, care îmi spune fără niciun fel de menajament, că Ministerul de Interne mi-a dat domiciliu obligatoriu pe 36 de luni în Bărăgan. „Drept pentru care vi se acordă 24 de ore pentru a vă prezenta la securitate cu bagajul, de unde veţi fi însoţit până la Feteşti”. Totodată mi-a reţinut buletinul.

Am simţit o stare de slăbiciune, capul mi se învârtea, se năruia totul în jurul meu. O singură consolare – slabă am ieşit totuşi de pe poarta securităţii.

Ce să fac? Să fug? Unde? Şi de ce? Nu mai eram

condamnat!

Despre domiciliu obligatoriu auzisem la închisoare. Ba mai mult, ştiam că toţi cei ce-şi terminau pedeapsa la Aiud erau trimişi direct în domiciliu obligatoriu fără a mai putea trece pe acasă. Ori eu am ajuns acasă şi mă întrebam cum a fost posibil?

Probabil fiind eliberat de la Jilava, închisoare de tranzit mixtă, a fost o încurcătură şi mi-au dat drumul acasă, fapt imposibil dacă ieşeam direct de la Aiud. Sau să fi fost o capcană pe care mi-o întindeau pentru a mă întâlni cu foştii mei camarazi? Erau circumstanţe grave care ne-ar fi incriminat pentru a fi duşi din nou la închisoare…?

Mă apropiam încet de casă, cu groaza în suflet:

„Ce-i voi spune mamei? Cum să o fac să înţeleagă că trebuie să plec din nou?”

O voi convinge, totuşi, că am fost norocos ajungând până acasă – alţii plecau direct în domiciliu obligatoriu.

Mama, presimţind, mă aştepta cu ochii înspăimântaţi:

— „De ce te-au chemat, dragul mamei?”

Precipitat îi explic că domiciliul obligatoriu este un loc în care nu eşti închis. Te poţi plimba liber, poţi scrie şi primi scrisori, vizitatori – omiţând să-i spun pentru cât timp…

Mama mă privea ca înlemnită. Oare mă credea?

„Vei putea veni la mine să stai cât vrei!

Biata mama, cu gâtul strâns de lacrimi, fără să mai poată plânge, nu mai zicea nimic.

O priveam cu durere ce nu o pot descrie, mai ales la gândul că, din cauza atâtor ani cât m-a plâns şi-a pierdut complet vederea la un ochi. Dar câtă dragoste citeam în cel care i-a mai rămas!

…

Ultimul colac de salvare.

Un gând îmi trezi o licărire de speranţă:

Oare pe baza faptului că sunt bolnav, o întoarcere în spital mi-ar putea amâna plecarea?

Alerg mai întâi la medicul neurolog. Surprins că mă vede îmi adresează întrebarea:

— „Aţi venit să vă internaţi?”

— „Aş vrea, domnule doctor, dar situaţia s-a complicat. Azi am primit ordinul de plecare în Bărăgan, în domiciliu obligatoriu”.

Doctorul – vizibil descumpănit şi cu regret – îmi spune:

— „În această situaţie nu mai pot face nimic, sunt în imposibilitate de a vă ajuta. Dacă v-aţi fi internat atunci, era cu totul altceva...”

Înfrânt alerg la secţiat.b.c. unde se ştia că sunt bolnav cu cavernă pulmonară – cu câteva zile înainte mi s-a făcut pneumotorax.

Repet rugămintea şi aici.

Doctorul – foarte reticentauzind că este vorba de un ordin al Ministerului de Interne, pe de o parte, pe de alta conştient de gravitatea bolii, a spus ceva ce n-am înţeles şi mi-a făcut o radioscopie.

După aceea, în faţa mea, a chemat securitatea expunându-le adevărata situaţie. Un schimb de replici l-au determinat să cedeze, spunând că sunt transportabil. Am citit în ochii lui frica. Nu putea face nimic... era vorba de securitate!

...

Cugetând, mă-ntorc acasă.

Căutam un punct de sprijin.

Entuziasmul că am scăpat din iadul Piteştiului, care m-a ajutat să trec mai uşor peste restul închisorii,

dispăruse complet. Nici rugăciunile nu reuşeau să-mi dea o rază de linişte, întrebându-mă mereu: „De ce, Doamne?”

Am intrat în biserica romano-catolică din centrul oraşului şi gândul mă duce la cele aflate abia acasă:

— Biserica greco-catolică în care am fost botezat şi crescut a fost interzisă prin lege, lăcaşul de cult fiind atribuit bisericii ortodoxe.

(Erau comuniştii atât de mari ortodocşi, mai ortodocşi decât greco-catolicii?).

Episcopii noştri au fost arestaţi şi închişi chiar în închisoarea Sighet.

O parte din ei a murit aici.

Episcopul Suciu, supranumit „episcopul tineretului, autorul cărţii „Tinereţe şi eroism” care a însufleţit şi întărit o întreagă generaţie de tineri indiferent că erau greco-catolici sau ortodocşi zace şi acum – după patruzeci de ani – într-un mormânt necunoscut.

Această biserică luptătoare care a avut un rol atât de mare în făurirea României Mari din 1918 şi a dat ţării atâţia oameni de valoare – era acum zăvorâtă!

Toţi episcopii şi o parte din cler, călugări şi călugăriţe, au fost închişi, instituţiile religioase greco-catolice pur şi simplu desfiinţate.

Doamne, prin câte încercări a trebuit să treacă acest popor!

X

Mama mă aştepta plângând, încercând să descifreze pe faţa mea o rază de speranţă.

— „Nu mai plânge, mamă” – o încurajam încurajându-mă pe mine totodată.

Vei veni la mine când vei vrea, dar trebuie să plec!

La gândul iernii de pe Bărăgan mi-am procurat haine de iarnă. Renumitul crivăţ venit din răsărit se

năpustea fioros asupra Câmpiei Române an de an… fără iertare.

La securitate mă aştepta nu un însoţitor, ci doi! Eram prea periculos pentru unul singur – vezi Doamne! – ca să nu fug! E posibil să fi fost urmărit pas cu pas în tot acest timp.

X

Spre noul domiciliu.

În compartimentul de tren am fost flancat de cei doi însoţitori: plutonierul şi sergentul. Oare ce or fi gândit ceilalţi călători?

Mă despărţeam de Sighet cu inima grea de negre presimţiri.

Pe o foaie de hârtie i-am scris Valericăi, încercând s-o încurajez, ca pe mama, dar că proiectele de Anul Nou s-au spulberat…

I-am scris şi mamei tot ce cuvintele rostite în febra plecării nu au putut cuprinde.

Descriindu-i drumul, am subliniat că nu mai sunt în dubă, ci într-un compartiment obişnuit – omiţând să-i scriu despre cei doi însoţitori.

Aşa a trecut prima noapte.

Mi s-a dat voie să privesc pe geamul de pe culoar, dar orice pas făcut mai departe trebuia să-l anunţ mai întâi…

La venirea zorilor, priveliştile din ce în ce mai clare mi-au împrăştiat gândurile sumbre. La Bucureşti am schimbat trenul, iar a treia zi am ajuns la Feteşti. Ultima parte a traseului în imensitatea albă a Bărăganului am străbătut-o la fel de tăcuţi şi eu şi însoţitorii.

Securitatea se afla în Feteşti-oraş la 4 km distanţă de gară. Am găsit-o uşor. Plutonierul se prezentă la sediu

în timp ce sergentul mă păzea.

Un ofiţer îmi comunică pe un ton simplu că domiciliul obligatoriu mi s-a fixat în comuna Lăţeşti pentru 36 de luni, iar până la sosirea unui camion mă pot plimba prin împrejurimi.

Gardienii mei au rămas stupefiaţi – ce ordine severe primiseră la plecare! – şi acum ei să mă lase liber şi ei să se reîntoarcă la Sighet.

Lăţeştiul era la 12 km de Feteşti. Eu aveam voie să mă mişc pe o rază de 10 km. Deci cel mult până la Feteşti-gară. Pentru oraş trebuia să cer avizul şefului de post din comună.

O bancă din apropiere îmi ţinea loc de masă, când deodată apare unul din cei mai buni prieteni ai mei, Tase Berzescu!

Uimire, bucurie de nedescris!

Un rătăcit în dogoarea deşertului nu se bucură mai puţin când zăreşte oaza.

Tase venea direct de la Aiud, după expirarea pedepsei. Nu-i venea să creadă că eu am fost şi pe acasă. Ba mai mult, amândoi mergeam la Lăţeşti.

După câteva minute apare şi părintele Gheorghe Pătraşcu, preot romano-catolic din Moldova, care era într-o situaţie similară, venind direct de la Gherla.

În jurul oraşului Feteşti erau mai multe comune populate cu oameni trimişi în domiciliu obligatoriu. Pe buletinele noastre a fost aplicat un DO mare. Securitatea putea fi liniştită. Cele două litere erau lanţurile ce mă ţineau aproape de ea.

— „Ei, şi acum ce facem?”

Lăţeşti.

Camionul care ne-a dus de la Feteşti-gară spre Lăţeşti, ne-a lăsat în comuna Borduşani unde era un mare I.A.S. (Întreprindere agricolă de stat). De acolo 2 km pe jos…

Era deja seară când am zărit nişte luminiţe ici, colo. Era Lăţeştiul.

În jurul nostru descifram, hai să zicem, nişte căsuţe, dar care, în realitate erau nişte bordeie acoperite cu stuf.

Erau înclinate, unele într-o parte, altele într-alta ca într-un desen naiv de copil. Erau făcute din chirpici (pământ amestecat cu paie). Prin unele geamuri se vedea licărind câte un opaiţ.

Am aflat mai târziu că aceste bordeie fuseseră ridicate în 1950 de către „chiaburii” aruncaţi în plin câmp şi care, după mai mulţi ani, au fost lăsaţi să se întoarcă la casele lor.

„La care uşă să batem?” Suntem prea mulţi pentru un singur bordei. Hai să ne împărţim în două…

Eu şi Tase Berzescu am luat-o spre unul mai arătos, iar părintele Pătraşcu spre altul.

Ne deschide un om în vârstă, cu trăsături distinse şi care văzându-ne ne întreabă:

„Dar voi de unde veniţi, fraţilor? Desigur de la Aiud” – ne răspunde tot el poftindu-ne înăuntru.

Ne-a spus că se numeşte Moise, că a fost tipograf la Lugoj (dacă nu mă-nşel) şi a executat 10 ani de închisoare ca legionar. Era pe Bărăgan de un an.

În cămăruţa din bordei îşi încropise două paturi, pe nişte ţăruşi bătuţi în pământ, o masă cu două scaune lucrate rudimentar, dar scaune.

Bunătatea sa firească se simţi imediat:

— „Puteţi sta cu mine, aici, până veţi găsi o căsuţă în care să vă gospodăriţi cât de cât.

După plecarea chiaburilor au rămas mai multe căsuţe goale, una mai strâmbă decât alta. La unele lipsesc uşile, la altele geamurile”.

— „Până una-alta, hai să facem o mămăligă şi să sărbătorim întâlnirea!”

Culmea, domnul Moise avea şi o capră ce-i dădea lapte. O ţinea legată de căsuţă. Adevărat gospodar!

A doua zi am aflat amănunte despre Lăţeşti.

În afara deţinuţilor politici care aveau domiciliu obligatoriu şi care locuiau în bordeie, în partea opusă a satului existau două uliţe numite „ale basarabenilor”. Erau refugiaţi din Basarabia, aduşi în Bărăgan în regim de chiaburi şi lăsaţi în mijlocul câmpiei ca să se descurce.

Aceştia erau cu familiile lor. Pământ fiind destul, li s-a dat câte o suprafaţă în folosinţă, dar fără drept de proprietate.

Au început să-şi ridice căsuţe ceva mai bune. Adulţii lucrau la I.A.S., copiii mergeau la şcoala din sat.

După ridicarea restricţiei de D.O. ei nu aveau unde să se ducă şi au rămas în Lăţeşti având voie să circule liber unde doresc.

Gospodăriile lor au început să capăte o formă mai omenească.

În sat se mai afla o primărie şi un secretar, o alimentară şi un post de miliţie unde trebuia să ne prezentăm săptămânal pentru a semna condica de prezenţă.

…

Personalităţile Lăţeştiului

La sosirea mea în Lăţeşti, printre figurile proeminente ale ţării, foşti deţinuţi, l-am găsit pe fostul ministru Ionel Pop, cel care semnase armistiţiul cu U.R.S.S. în 1944 şi pe profesorul universitar I.V. Georgescu, profesor de ebraică la facultatea de Teologie din Bucureşti şi care preluase catedra de la Gala

Galaction.

I.V. Georgescu fusese comandant legionar pe ţară în 1944 – 1945 şi fiind descoperit a fost – pur şi simplu – răpit de pe stradă de către ruşi şi dus într-un lagăr aproape de Cercul Polar, după care adus în ţară la închisoarea Gherla şi de acolo în Bărăgan.

L-am întâlnit pe Adrian Marino, mare om de cultură, fost asistent al lui George Călinescu.

Spre plăcuta mea surprindere aflu că în Lăţeşti avea domiciliu obligatoriu doamna Lilica Codreanu, soţia Căpitanului Corneliu Zelea Codreanu. Aceasta, sub presiunea terorii care se abătuse asupra ei, purta numele de Praporgescu.

S-a căsătorit cu colonelul Praporgescu, fiul eroului de pe Jiu din primul război mondial, crezând că prin schimbarea numelui va scăpa de neagra persecuţie.

Colonelul locuia la Bucureşti, nu avea domiciliu obligatoriu şi venea din când în când să-i aducă doamnei Lilica alimente şi cele necesare.

Doamna Lilica era o femeie deosebită, cultă, blândă, plăcută. Îi puteai citi pe chip suferinţele îndurate mai mult de 20 de ani!

Avea pregătire didactică, era profesoară, drept pentru care a fost angajată ca ***femeie de serviciu*** la şcoala din localitate.

Peste drum de căsuţa în care locuia doamna Codreanu se afla doamna Maria Antonescu, soţia mareşalului Antonescu. La ea venea în mod regulat fostul şofer al mareşalului, care îi aducea de toate câte avea nevoie pe Bărăgan.

Dintre prieteni am găsit acolo pe Pop Romulus, fost student anul V la medicina din Cluj cu care am trecut prin focul „reeducării” de la Piteşti.

Victor Terniceru, inginer, absolvent al politehnicii, Oargă Ioan, cu care de asemenea am trecut tortura din Piteşti şi atâţia alţii de care nu-mi mai amintesc.

…

În pensiune la domnul Moise.

Primul lucru ce l-am făcut după sosirea în Lăţeşti a fost să scriu scrisori celor două fiinţe dragi pentru a le linişti, prezentându-le situaţia cât mai roz posibil.

Le-am scris că pe o rază de 10 km sunt liber, că locuiesc bine, că pot să-mi trimită pachet şi că pot veni oricând la mine, că cele 36 de luni vor trece uşor comparativ cu cei 10 ani de închisoare.

Nu după multă vreme am primit pachet şi bani de la mama, iar medicamente de la Valerica.

Era spre sfârşitul lui noiembrie. Se făcuse frig, iar starea sănătăţii mele, atât de precară, se înrăutăţea.

Căsuţele erau fost prevăzute cu nişte cuptoare, special construite pentru încălzitul cu paie, „combustibil” ce se găsea din belşug pe Bărăgan. Dar, până se încălzea cuptorul, ieşea mult fum, un fum de nu era chip să stai în casă!

Gătitul mâncării se făcea pe nişte lămpi de petrol, numite petromax, care lăsau un miros specific.

Cei care puteau să muncească mergeau la I.A.S. Burduşani. Eu – însă – n-am putut merge la muncă.

Boala pulmonară a început să se agraveze, cea de ficat la fel… Explicabil – cu mâncarea pe care o puteam încropi în asemenea condiţii.

Aveam o mare problemă: plămânul drept la care aveam caverna, trebuia supus la pneumotorax la interval de o lună – şi se apropia termenul. Intervenţia se făcea la spitalul din Feteşti.

M-a însoţit prietenul meu Tase Berzescu, profesor de română la Lugoj care avea şi el probleme pulmonare. A fost unul dintre cei mai grav bolnavi de la Aiud.

Am călătorit în spatele unui tractor, în picioare, ţinându-ne de bara din spatele tractorului, pe un viscol

teribil.

Drumul a fost îngrozitor. Crivăţul ne biciuia cu vârtejuri de zăpadă. Un astfel de drum echivala cu o sinucidere. Luna următoare am recurs la altă soluţie.

...

Crăciunul la Lăţeşti.

Începuse să-mi fie greu, foarte greu. Colegii mei plecau dimineaţa la lucru, dar eu eram obligat să stau la pat, cu transpiraţia specifică bolii.

În cameră era rece. Foc nu îndrăzneam să fac din cauza fumului. Rămas singur, gândurile mă năpădeau... şi nu erau deloc vesele.

În afara rugăciunii ce avea caracter permanent, doar faptul că nu mai eram la Piteşti mă mai însenina şi prin comparaţie – toată mizeria din jur părea reconfortantă.

Desigur că, în scrisorile ce le trimiteam, nu pomeneam adevărul, pentru a nu-i îndurera şi mai mult pe cei dragi.

Se apropia Crăciunul! Spre bucuria tuturor. Victor Terniceru făcuse rost de un brăduleţ, nu ştiu de unde. L-am împodobit (mă întreb şi acum cu ce?), iar în seara de Crăciun am început să colindăm, când colinde de închisoare, când colinde de acasă.

Fiecare am primit de acasă câte un pachet substanţial, cu ocazia sărbătorilor. Pe masă, sub brăduleţ, apăruse şi ţuica, ba chiar şi vin adevărat de Târnave adus de prietenul Oargă.

Printre colindători a fost şi profesorul I.V. Georgescu care ne-a sfătuit să fierbem ţuica spre a o face mai gustoasă. L-am ascultat şi a avut dreptate.

După atâtea Crăciunuri cu foamete şi teroare, iată-ne la o masă îmbelşugată, unde am gustat şi noi din mâncăruri alese şi am băut vin pe îndestulate. Totuşi

lipsa familiei, a celor dragi, o simţeam cu toţii…

Datorită faptului că părintele Pătraşcu şi-a amenajat o capelă într-o casă mai bună, am putut participa şi la slujbele religioase de sărbători.

Credincioşii din parohia lui din Moldova îl vizitau, aducându-i cele necesare cultului; i-au adus chiar şi un armoniu şi o statuie a sfântului Anton…

Mai erau în comună două călugăriţe şi un călugăr, toţi greco-catolici de prin regiunea Clujului. Ei îngrijeau capela unde puteam asculta liturghia în fiecare zi. Mica noastră biserică era plină.

…

Un tratament medical deosebit.

După Anul Nou, împreună cu Tase Berzescu şi cu Ion Oargă, ne-am mutat la Victor Terniceru. Avea două camere pe care Victor, inginer fiind, le-a aranjat cât de cât.

Mă simţeam rău – scuipam sânge. Îmi făceam singur injecţii cu streptomicină, dar nu era suficient. Trebuia să fac şi pneumotoraxul. Deplasarea la Feteşti, la spital, era imposibilă în condiţiile iernii de acolo.

Atunci mi-a venit o idee salvatoare:

În sat se afla un colonel medic militar din Braşov, căruia i-am expus planul meu… Întrucât nu avea aparatul necesar, să încerce să-mi introducă serul între pleure cu ajutorul unei seringi mari de spălat urechile. Auzisem eu că prin Siberia s-a mai recurs la acest procedeu.

La început, doctorul a rămas descumpănit, dar văzând starea în care mă aflam, neexistând alternativă, a promis că va încerca, dar existau câteva piedici.

În primul rând, când se introduce acul, trebuie să ştie exact când se află vârful acului între pleure, altfel riscam o embolie…

L-am încurajat spunând că am experienţa necesară după doi ani de pneumotorax:

— „Voi simţi momentul exact când vârful acului trece prin prima pleură şi vă voi opri ca să nu o atingă pe a doua”.

Al doilea factor ce trebuia respectat: aerul introdus între pleure trebuia filtrat, dar neavând nicio posibilitate de filtrare, mi-am asumat riscul.

După un consult amănunţit a cedat insistenţelor mele.

Nu fără emoţii a luat seringa în mână, în timp ce eu – cu atenţia încordată – urmăream mersul acului. Când am simţit prima opintire am zis:

— „Stop! Puteţi introduce aerul”.

După fiecare doză de aer introdus între pleure, aerul rămânea în plămân, până am simţit că este suficient.

Era mare pericol să lucrezi fără aparat – dacă era prea mare presiunea exista posibilitatea ca plămânul sau pleura să plesnească.

Când a terminat, de pe fruntea doctorului curgeau valuri de sudoare, dar era şi el mulţumit de reuşita ineditului tratament.

Cu toate acestea starea sănătăţii mele rămânea precară. Plămânii cereau o alimentaţie abundentă, dar ficatul, după cele trei hepatite anterioare, necesita un regim foarte sobru.

De ce trei hepatite?!

Prima dată a fost o hepatită infecţioasă la Baia-Sprie, care era să-mi fie fatală, dar peste care s-a suprapus miracolul revenirii din coşmarul Piteştiului.

După un timp mi se produce caverna la plămâni. Pe vremea aceea se făcea tratament cu un antibiotic T.B.Z-om, care fiind dăunător ficatului, mi-a revenit hepatita. Agravându-se situaţia pulmonară, iar se recurgea la T.B.Z-om.

Numai Dumnezeu ştie cum am scăpat de aceste

antagonisme şi numai El le-a putut împăca.

Crivăţul.

Spre sfârşitul lui ianuarie s-a dezlănţuit Crivăţul.
Era ceva de nedescris.
Bătea din faţă şi zăpada o troienea în spatele casei. Aveai impresia că din moment în moment zbori şi tu în aer cu casă cu tot.
Trei zile la rând nu am putut ieşi din casă din cauza viscolului care nu şuiera, ci urla. Se întunecase totul în jur, nu se mai vedea nimic. Panica ne-a cuprins pe toţi, nu atât din cauza viscolului, cât din cauza şubrezeniei casei.
Aveam impresia că nu se va mai termina niciodată.

Stihiile dezlănţuie ne răpeau şi ultima mare bucurie ce ne mai lega de restul lumii: venirea poştei.
Oare bănuiau cei dragi cum trăim aici? Dar mai bine să nu ştie…
După zile şi săptămâni, primele raze de primăvară transformară câmpia albă încă în feerie de basm.
…
Pe albele, stranii zăpezi, nimb de foc
Ard zorile limpezi corole.
Se acordă-n ode celeste viole
Pe-ntins portativ de cristale în joc.
Sunt zorile limpezi ce-au nins feeria?
Ori chipul Fecioarei Maria?

Mereu sub tensiune.

În luna martie primesc o telegramă prin care sunt anunţat că mi s-au expediat 200 de lei. M-am mirat, bucurându-mă de ei, dar nu-mi puteam explica… (doar cu câteva zile mai înainte mai primisem exact aceeaşi sumă).

La vreo zece zile îmi spune factorul poştal că sunt chemat la poşta din Făcăieni – o comună vecină.

Îngheţasem…

La Făcăieni era şi postul de securitate.

Au mai dispărut câţiva de pe Bărăgan, chemaţi pe diverse motive şi nu s-au mai întors.

Şi prietenii cu care locuiam bănuiau că ar putea fi o capcană.

Mă şi vedeam din nou arestat şi dus la securitate. Dar pentru ce?

Deşi vremea se mai încălzise, m-am îmbrăcat cât mai gros posibil în aşteptarea inevitabilului…

În căruţă, alături de poştaş, îmi treceau prin minte cele mai negre gânduri:

„Oare ce vor iarăşi de la mine? Mă aşteaptă din nou securitatea, anchete, bătăi, teroare?

Sechelele de la Piteşti funcţionau perfect!

La poştă mi se spune să aştept până vine domnul diriginte.

Chiar şi aşteptarea era o regulă tipic securistă. Priveam hăituit în toate părţile, să-i văd când apar…

Dirigintele (care la început mi s-a părut că-i securist) după primele cuvinte m-a liniştit puţin:

— „Aţi primit de la Sighet suma de 200 de lei care din eroare v-a fost achitată de două ori. Prima dată a fost considerată mandat telegrafic, ceea ce nu era. Când a venit mandatul, banii vi s-au dat din nou… Casiera e pasibilă de pedeapsă”.

Eu, care eram pregătit pentru drum lung, aveam banii la mine, aşa că i-am restituit pe loc spre marea bucurie a casieriţei.

Drumul înapoi până la Lăţeşti, circa 8 km, i-am făcut cântând şi fluierând, dar şi meditând la psihoza fricii care s-a creat printre noi cei oropsiţi de regimul de teroare comunist.

…

Nostalgia.

Bolnav fiind, nu puteam merge la lucru ca ceilalţi. Rămâneam acasă cu mine însumi şi cu sumbrele mele gânduri. Zilele erau lungi, prea lungi.

Uneori mă plimbam pe malul Dunării, de fapt era braţul Borcea.

Privind la ciulinii nebunatici ce jucau sarabande pe întinsul nesfârşit al Bărăganului, mi-aminteam ce sugestiv i-a descris Panait Istrati.

Repetam rugăciunea rozariului rostind cuvintele cât mai rar, ca să dureze cât mai mult, spre a nu rămâne cu propriile gânduri.

Cu două mii de ani înainte, cam tot prin aceste locuri, un mare exilat – Ovidiu – îşi cânta în versuri sfâşietoare durerea şi dorul.

Una este să fii singur între dealuri, între munţi pe care totuşi îi simţi aproape, pe care privirile îţi urcă domol spre cer şi alta este să fii singur într-o câmpie fără margini, în care realizezi singurătatea în toată drama ei.

Întrebări după întrebări ce nu-şi găseau răspuns. Mă apăsa continuu dorul de cei dragi şi nu înţelegeam de ce atâta suferinţă.

Versurile lui Arghezi, dintr-un psalm foarte cunoscut, le repetam adeseori ca o rugă:

„Tare sunt singur, Doamne, şi pieziş!
Copac pribeag uitat în câmpie.
Cu fruct amar şi cu frunziş
[epos şi aspru-n îndârjire vie.
…

De-a fi-nflorit numai cu focuri sfinte
Şi de-a rodi metale doar, pătruns
De grelele porunci şi-nvăţăminte.
Poate că, Doamne, mi-este de ajuns.

În rostul meu Tu m-ai lăsat uitării
Şi mă muncesc din rădăcini şi sânger.
Trimite, Doamne, semnul împăcării.
Din când în când, câte un pui de înger.

Să bată alb din aripă la lună.
Să-mi dea din nou povaţa Ta cea bună.

…după care mă simţeam mai mângâiat în copleşitoarea-mi singurătate.

X

Întrebări fără răspuns continuate, până când, într-o zi, i le-am spus părintelui Pătraşcu – despre care am aflat mai târziu că era superiorul franciscanilor din România.

Mi-a răspuns printr-o istorioară din viaţa sfintei Tereza cea Mică de Lisieux, care vorbind cu Iisus, îl întreba cu toată inocenţa ei de copil:

— „Doamne, de ce prietenii Tăi suferă mai mult decât alţii?”

Iisus îi răspunde:

— „Pentru că aşa îmi tratez prietenii…” La care, mica Tereza, cu toată candoarea şi sinceritatea, parcă dojenindu-L:

— „Rău, Doamne, de aceea ai atât de puţini prieteni!”

Răscolit de aceste cuvinte m-am întrebat:

— „Puteam eu să mă socotesc printre prietenii lui Iisus, El care este finalitatea luptei noastre?”

Totul a căpătat un sens mai clar şi dătător de noi forţe îmbogăţite săptămânal prin predicile ce le ţinea în capela din Lăţeşti.

Caii lui Suditu.

Viaţa din sat era înviorată din când în când de diverse evenimente, care ne mai descreţeau frunţile.

Pâinea ni se aducea de la Feteşti de către un basarabean numit Suditu, cu o căruţă ce trecea ca vântul cu caii la trap sau la galop într-un nor de praf ce mă mira că nu-i sufoca.

Şi erau caii lui Suditu atât de slabi că nu înţelegeam cum pot sta în picioare, dar să mai şi meargă în galop.

Într-o zi, plimbându-mă cu bunul meu prieten Pop Romulus, fost student la medicină, i-am zis:

— „Romi, cum îţi explici tu că aceste fantome de cai, de slabi ce sunt, pot merge în galop?”

— „E simplu. Aceşti cai dacă stau, pică!”

Sărmanul Romi! Mi-l aminteam de la închisoarea din Piteşti unde era atât de slab, mai slab decât roibii lui Suditu.

Când eram scoşi la plimbare, nici nu putea să se mişte, ci stătea rezemat de zidul închisorii.

…

O duioasă poveste de dragoste.

Odată, întâlnindu-l în sat pe Romi, îmi spune:

— „Am primit o scrisoare de la Cluj. Parcă-i scrisă de o călugăriţă. Ce crezi de asta?

— „Citeşte-o!”

Era scrisă în termeni foarte religioşi de o tânără cu numele Tereza, care îl încuraja făcând trimiteri la vieţile

sfinţilor.

Explicaţia a primit-o de la mama lui, o femeie foarte evlavioasă:

— „Aici la Cluj fac parte dintr-un cerc de femei evlavioase mai în vârstă, dar şi mai tinere. Le-am vorbit despre tine, fiul meu, despre anii de închisoare, prin câte ai trecut şi acum te afli în domiciliu obligatoriu în pustietatea Bărăganului.

Tereza, fiica unui preot greco-catolic de lângă Cluj, este cea mai tânără din acest grup şi a fost foarte impresionată de situaţia ta. Mi-a cerut voie să-ţi scrie”.

Astfel s-a înfiripat corespondenţa între Tereza şi Romi şi pe nesimţite o duioasă poveste de dragoste.

După câtva timp, cu implicitul schimb de fotografii, Tereza s-a hotărât să împartă viaţa cu Romi pe Bărăgan. Ea îi destăinuie mamei lui Romi hotărârea pe care o socotea inspirată de protectorii ei cereşti, iar aceasta i-o transmite cu bucurie fiului său.

Tereza era o fată frumoasă, chiar foarte frumoasă.

Romi, în al nouălea cer, vine la mine cu scrisoarea:

— „Ce zici de asta, Aurel? Uite ce veste primesc şi ce fată frumoasă este Tereza! Cât despre sufletul ei, mi-am dat seama din scrisori”.

În scrisoare se mai preciza că-l vor anunţa printr-o telegramă despre data sosirii la gara din Feteşti.

Într-o zi, fiind în centrul satului, în aşteptarea poştei, vine vestea:

„O telegramă pentru Pop Romulus!”

Romi fiind plecat la lucru, preiau eu telegrama şi citesc:

„Sosim la data de… mama şi Tereza”.

Îl găsesc lucrând la casa fostului ministru Ionel Pop

– cel care a semnat armistiţiul cu URSS în septembrie 1944. Îi tencuia casa cu argilă şi era stropit din creştet până-n tălpi.

Îi strig de departe:

— „Romi, telegrama, sosesc!”

La această veste sare Romi şi mă îmbrăţişează, făcându-mă aidoma lui.

Deodată îl văd neliniştit:

— „Măi Aurică, mai este o mare problemă!”

— „Care?”

— „Tereza mă ştie după fotografia de acasă, când eram tânăr, frumos şi cu păr bogat. Ce o să zică acum când mă va vedea cu aşa frumuseţe de chelie?”

…

În calitate de naş mare.

…

Şi s-au căsătorit. Eu le-am fost naş.

Căsătoria a emoţionat toată colonia de vitregiţi ai sorţii.

Tereza s-a obişnuit repede cu viaţa pe Bărăgan. Având pregătire de cosmeticiană mai câştiga câte un ban pentru diverse servicii solicitate. Romi muncea la I.A.S.

Într-o zi, trecând pe la ei, o găsesc pe Tereza – cosmeticiana – plină de noroi, lipind peretele casei care se crăpase. Romi nu era acasă.

Tereza face o pauză şi stăm de vorbă. Întreb cum o duc, la care ea îmi răspunde puţin amărâtă, îngrijorată:

— „Bine, Iisus e cu noi şi vom trece şi peste asta. Numai că banii sunt puţini. Vrem totuşi să ne încropim o gospodărie… Necazul este că Romi fumează şi nu ieşim cu banii. Învaţă-mă ce să fac? Cum să-l dezvăţ?

Trebuia să-i dau un sfat, doar le eram naş! Stau şi mă gândesc ce-i de făcut şi-mi veni o idee genială:

— „Tereza, e simplu, spune-i că te apuci şi tu de fumat”.

Tereza zâmbi şi-mi promise:
— „Aşa voi face”.
…
De atunci Romi dădea tuturor următoarea explicaţie: „… dacă fumam amândoi rămâneam fără niciun ban în casă, dar groaza de a o vedea pe Tereza cu ţigara în gură m-a convins. Soluţia era una singură”.
Şi Romi n-a mai fumat.

Tase Berzescu.

L-am întâlnit prima dată în spitalul închisorii Aiud. Era grav bolnav pulmonar. Studiase teologia, dar l-au prins vremurile vitrege şi s-a retras în munţi, făcând parte din mişcarea de rezistenţă din Munţii Banatului.
Berzescu, inginerul Dragon şi cu mine eram consideraţi cei mai puternic afectaţi de această boală.
Tase nu mai locuia la domnul Moise. Şi-a aranjat singur o căsuţă. Normal. Era căsătorit şi aştepta vizita soţiei.
Într-o bună zi, aflându-mă pe uliţa satului, văd că se apropie de mine o doamnă cu două geamantane grele, ce mă întrebă unde îl poate găsi pe Tase Berzescu.
— „Tase?”
— „Da”, răspunde ea cu voce tremurândă.
— „Dumneavoastră trebuie să fiţi doamna Maria, soţia lui!
— „Cum aţi ghicit?”, mă întreabă mirată.
— „Cum să nu ghicesc, doamnă, după câte mi-a vorbit de dumneavoastră?! Veniţi cu mine, vă conduc cu cea mai mare plăcere. Îmi faceţi şi mie o bucurie…”
Dar ce o să zică Tase când o să o vadă!…
I-am luat un geamantan şi-mi trece prin minte să fac o glumă:
— „Doamnă Maria, rămâneţi puţin mai în urmă. Eu merg înainte să-l pregătesc.
Cum intru în casă cu geamantanul, Tase se uită la

mine nedumerit. Mă schimbasem la faţă, nu ştiam să joc teatru.

— „Măi Tase, m-am certat cu Victor Terniceru. Nu mai vreau să stau cu el. Am venit la tine”.

Eram credibil, aveam geamantanul în mână.

Tase nu ştia ce să creadă, mă cunoştea că nu eram certăreţ, dar fiind bolnav, bănuia că-mi face rău toată situaţia.

Când să deschidă gura, apare Maria în uşă.

Scena care a urmat nu poate fi descrisă. Trecuseră 10 ani de când nu s-au mai văzut. Lacrimi, bucurie nestăvilită! Maria, care era o femeie mărunţică, pe faţa căreia până acum câteva clipe puteai citi frumuseţe, blândeţe, dar mai ales suferinţă amalgamată între ele, era transfigurată de fericire. La fel şi Tase. Apoi am râs de farsa făcută.

— „Măi Aurel, măi, chiar că m-am speriat ştiind cât de rău îţi face ţie o simplă ceartă”.

Făcea aluzie la întâmplări din Aiud, când gardienii strigând la noi, temperatura mi se ridica la 39 de grade şi peste câteodată. Acestea l-au determinat pe doctorul Bogăţeanu, medicul Ministerului de Interne al spitalului, să le spună gardienilor:

— „Dacă din cauza voastră li se mai ridică temperatura şi trebuie alte medicamente, vă pun să le plătiţi!”

…

O rază de speranţă.

Poşta, poşta pe care o aşteptam zilnic, îmi aduse o veste care mă învioră brusc. Valerica spera să vină de Paşti pentru două zile. Avea sesiune de examene şi nu putea sta mai mult.

Soseşte într-adevăr, încărcată cu alimente, cu

medicamente. Toţl prietenii s-au bucurat pentru mine, împreună cu noi.

Cele două zile au trecut alternând între bucurii şi tăceri grele. Viitorul era atât de confuz... se estompa ca o pădure deasă prin care nu puteam întrezări nimic. Totul era provizorat... neliniştile pluteau în aer.

Am cerut ajutorul părintelui Pătraşcu, să ne binecuvânteze, ca să putem suporta mai uşor cele ce ne aşteptau.

Şi a plecat.

O altă scrisoare îmi anunţa sosirea mamei care, la cei 60 de ani ai ei, se încumeta să facă un asemenea drum.

...

După seceriş.

Venise vremea secerişului în Bărăgan.

În jurul Lăţeştiului, un Ian imens de grâu, de care nu te puteai apropia din cauza soarelui care dogora reflectat de auriul spicelor.

Pentru noi, din zona de deal sau de munte, era greu de imaginat atâta căldură.

Sub acest aspect Bărăganul era un pământ binecuvântat pentru pâinea oamenilor.

Treieratul cu combine n-a durat decât câteva zile. Dar, în urma lor puteai merge cu sacul să aduni grâul împrăştiat pe mirişte.

Probabil că mecanicii aveau o anumită suprafaţă ca normă, pe care parcurgând-o în viteză, o bună parte din grâu rămânea pe teren... Ca să nu mai vorbim despre paie, care trebuia balotate, dar pe care le găseam vraişte, spre bucuria noastră.

Le adunam cu spor pentru încălzirea cuptorului, dar, şi pentru umplerea saltelelor în loc de puf.

Am găsit şi eu o căsuţă aproximativ verticală, dar care cerea multe reparaţii.

…

Şerpii.

Încercând să astup ceva găuri din pereţi, observ în praful de jos, pe lut, o dâră şerpuită.

Erau mulţi şerpi în zonă, şerpi de casă şi probabil unul şi-a găsit adăpost în cuptorul din viitoarea mea căsuţă. Cu un băţ am încercat să-l alung, dar nu mai era acolo. Am aprins chiar nişte paie în cuptor…

Până ce n-am fost sigur că nu mai este niciun şarpe în casa mea, am intrat tot cu groază în interiorul ei.

Se ştie că şerpii de casă nu sunt periculoşi. Cu toate acestea numai gândul c-ai putea să-i vezi îţi inspira sila şi teama.

Îmi amintesc acum de Marcel Petrişor, pe care l-am întâlnit după câţiva ani în Zarca Aiudului, care ne povestea cum dormea în cameră cu un şarpe. Petrişor îl îngrijea, îl hrănea, iar şarpele se plimba nestingherit ca la el acasă, chiar şi peste patul lui.

Groaznic, greu de imaginat!

Mă uitam la acest om blând, care în celula de la Zarcă ne ţinea adevărate dizertaţii filosofice, întrebându-mă cum se putea apropia de aceste lighioane greţoase. Ba mai mult, prindea şi vipere după un procedeu special, le storcea veninul, după care le dădea drumul. Veninul colectat îl vindea la farmacie, având astfel o sursă de venit necesară vieţii de student.

Într-o zi, la Lăţeşti, dintr-o căsuţă aud un strigăt disperat de femeie:

— „Şarpe! Şarpe!”

Mă reped într-acolo.

În spatele casei, un şarpe încolăcit – destul de mare – stătea în bătaia soarelui. Probabil era năucit de arşiţa zilei, deoarece femeia arunca cu pietre în el, dar şarpele rămânea neclintit.

Am aruncat şi eu câteva pietre… în cele din urmă l-am nimerit. Am văzut cum a lăsat capul în pământ.

Atunci mi s-a făcut milă de el. În fond ce rău făcuse bietul şarpe ca să moară aşa lovit cu pietre, fără să riposteze?

…

Căsuţa mea.

În aşteptarea mamei, lucram la căsuţă încercând să o fac cât mai plăcută, mai locuibilă.

Ferestrele şi uşile nu se închideau, dar le-am reparat. Ba mai mult, m-am hotărât să văruiesc pereţii spre a o face mai luminoasă cu lutul de pe jos.

Operaţia am dus-o la bun sfârşit cu o… perie de pantofi. Trebuia, însă, trasată şi o linie de-a lungul pereţilor sub tavan. Cineva mi-a dat o idee: să folosesc periuţa de dinţi.

Pornind de la un punct, am început să trag linia cât se poate de drept. Când însă ajung la punctul de plecare eram cu o palmă sub el.

N-am avut nevoie de scară, deoarece atingeam plafonul cu mâna.

În ce priveşte soliditatea construcţiei, sprijinindu-mă o dată de canatul uşii, casa a început să se clatine.

Căsuţa era acoperită cu stuf. Deci foarte vulnerabilă atât iarna pe viscol cât şi vara pe secetă.

O căsuţă din vecini a luat foc.

Nişte copii ştrengari au legat de coada unei pisici o cutie cu petrol şi i-au dat foc. Pisica speriată a luat-o la fugă oprindu-se direct pe acoperişul casei…

Şi totuşi într-o asemenea căsuţă, ce pentru mine era un „palat”, am găzduit-o şi pe mama şi pe Valerica.

Mama a rămas două săptămâni, îngrijindu-mă ca o mamă: îmi gătea, spăla, mă încuraja.

Eu, care mai înainte eram atât de singur, iată-mă înconjurat de dragostea celor două fiinţe atât de deosebite. Nu ştiau ce să-mi mai dea, ce să mai facă pentru ca să mă simt cât mai bine.

Mi-amintesc că mergeam cu mama la capelă; a fost de-a dreptul cucerită de părintele Pătraşcu şi de evlavia enoriaşilor săi.

...

La plecare, până la gara Feteşti am condus-o cu căruţa lui Suditu.

Tot acolo mergea şi doamna Maria mareşal Antonescu.

Eu stăteam în faţă cu Suditu, iar în spate doamnele. Ce mândri erau caii lui Suditu, transportând cele două personalităţi diametral opuse!

Ce ironie a sorţii: soţia fostului conducător al statului alături de mama!

Tot atunci Valerica a făcut cerere la Feteşti să i se aprobe să predea ca învăţătoare la şcoala din sat – era diploma ei de bază.

Deşi era absolventă a facultăţii de filologie din Cluj, nu i s-a aprobat.

...

Se apropia toamna şi nori negri se conturau la orizont.

...

Închisoare sau domiciliu obligatoriu?

Încercând să fac o paralelă între cele două forme de izolare, constat că paralela nu mai este... paralelă. De multe ori mi se părea că exilul este mai greu de suportat.

În închisoare libertatea era ceva straniu foarte îndepărtat, în domiciliu obligatoriu era sub ochii tăi, dar nu te puteai atinge de ea. Raza de mişcare era 10 km şi cuprindea trei aşezări omeneşti, câmpia Bărăganului şi câteva cărări pe malul Borcei.

Puteai vedea trenurile care sosesc şi pleacă, chiar şi trenul ce pleca spre casă, dar nu puteam urca într-un tren. La Feteşti în oraş era un cinematograf, dar nu aveam voie să ne apropiem de el.

Orice depăşire a razei de 10 km însemna închisoare.

În magazinele de la gară vedeam fel de fel de lucruri îmbietoare, pe care nu le puteam cumpăra din lipsă de bani.

În închisoare, hrana – oricât de mizerabilă ar fi fost – era asigurată.

În domiciliu obligatoriu – fie că erai un întreţinut al familiei, ceea ce era penibil şi dureros pentru un bărbat de peste 30 de ani – fie că trebuia să munceşti (ceea ce eu nu eram în stare) în condiţii foarte grele şi cu salarii mici.

Când nu aveam de lucru la IAS oamenii lucrau la spart betoane în gară.

Îmi amintesc că în acea vară toridă din 1958, unii au lucrat la prepararea şi întinderea bitumului încins pe autostrada Feteşti-Constanţa. aceasta, bineînţeles, doar cu aprobarea securităţii.

Aici singurătatea era la ea acasă şi era sfâşietoare…

Sigur că nimeni nu prefera închisoarea cu asprul ei regim de supraveghere şi pedepse, cu lipsa oricărei lecturi, cu absenţa totală a corespondenţei, dar până la adevărata libertate era cale lungă!

Dă-mi să beau!

În partea dinspre Borcea a satului, exista o singură fântână, foarte adâncă, de vreo 30 de metri. Era greu de scos apa, de aceea – pentru spălat – o aduceam din

Dunăre, iar din fântână doar pentru masă şi băut.

La începutul lui septembrie, scoteam o găleată cu greu, când în dreptul meu se opri un camion cu miliţieni însetaţi după un drum lung. Mi-au cerut să le dau apă să bea…

Nu puteam bănui atunci că miliţienii aceştia se îndreptau spre o ţintă precisă şi ne pregăteau lagărul de la „9 Culme”, unde peste vreo două săptămâni vom fi duşi unii dintre noi.

Pluteau în aer multe semne de nelinişte.

Din când în când prin Lăţeşti veneau indivizi ciudaţi – probabil de la Ministerul de Interne. Chemau pe câte unul să-l întrebe cum se simte, care sunt condiţiile în D.O… De obicei nu-şi spuneau numele.

Într-o zi are loc un dialog inedit. Fiind chemat la discuţii domnul Moise – tipograful din Lugoj – intră în camera unde era ofiţerul decis să afle numele individului… Îi întinde mâna recomandându-se:

— „Moise. Cu cine am onoarea?”

Luat prin surprindere acesta îi zise:

— „Maior Miorin” (dacă acesta era într-adevăr numele lui).

Aceste vizite din partea M.A.I. – aparent inofensive – ne-au pus pe gânduri. Unii chiar bănuiau că ne vor aresta din nou. Dar de ce?!

Pe plan internaţional erau câteva evenimente, dar când este linişte absolută pe întreg globul? Să ne aresteze pentru că între China şi Taiwan se ascute disputa?

O vorbă de duh lansată de domnul Victor Medrea – fost şef de protocol în anii 1940 – 1941 – circula printre noi:

„Au lansat chinezii o bombă în Taiwan şi a explodat

în România”.

Glumele noastre aveau un gust amar. În apropiere era un aeroport militar; zilnic vedeam turboreactoare trecând spre răsărit.

Un zvon nemaipomenit, dar dorit de toată suflarea românească: trupele sovietice vor părăsi România. Speranţele noastre creşteau.

Şi totuşi, la 29 august, când Romi Pop a fost chemat la Feteşti la securitate, soţia lui a fost îngrozită. Se va întoarce oare?

S-a întors – totuşi – spre seară, abătut şi speriat.

…

La începutul lunii septembrie a venit un împletitor de coşuri din Lăţeşti.

Pe malul braţului Borcea era foarte multă răchită, materie primă necesară confecţionării coşurilor ce se putea valorifica. Ba mai mult, meşterul îşi căuta ucenici, considerând că nu e ceva greu.

M-am angajat şi eu să învăţ, dar eram atât de „talentat” încât coşul meu nu voia deloc să ia forma voită de meşter.

Pentru un coş se plătea câte 5 lei şi lucram câte o zi întreagă pe unul.

Când – în sfârşit – am reuşit să împletesc un coş cât de cât acceptabil şi să încasez cei 5 lei binemeritaţi, satul a fost înconjurat de securitate şi armată şi ne-au arestat din nou.

Au fost ridicaţi toţi legionarii – numai legionarii.

Îmbarcaţi în camioane spre o destinaţie necunoscută, pe care am aflat-o abia atunci când am ajuns în lagărul „9 Culme”.

După un drum lung, în care am trecut şi Dunărea cu bacul pe la Vadu-oii, spre seară am ajuns.

Era 19 septembrie 1958.

Toată ziua ne-am întrebat – încotro? – renunţând să mai întrebăm de ce?

Mă gândeam chiar că ar fi mai bine să ne ducă în Rusia, în Siberia la Cercul Polar sau oriunde în lume, numai în România nu!

Se spărsese în mine icoana României…

Atât de bruscă a fost arestarea noastră, atât de năucit eram, încât nu mă mai gândeam la ce am lăsat în urmă.

Era cu noi şi domnul Moise – tipograful – care a muncit cu sârg toată vara în gospodăria lui. Toamna puteai vedea în jurul casei lui o recoltă bogată şi variată.

Cineva l-a întrebat de ce se osteneşte atât, când în orice moment ar putea fi ridicat din nou.

— „Este adevărat. Dar ce se vor bucura cei ce vor veni în urma mea…”

Lagărul „9 Culme”.

Aspectul era deprimant. Barăci rămase de pe vremea canalului Dunăre-Marea Neagră, acea operă faraonică întreruptă cu 4 – 5 ani înainte şi care, dacă s-ar fi terminat ar fi reuşit să ducă Marea Neagră în Dunăre şi nu invers.

Un peisaj sinistru.

În jurul barăcilor părăsite era plin de miliţieni – poate şi cei ce mi-au cerut apă, însetaţi de drum.

Toţi strigau la noi, urlau chiar, de parcă eram urgia pământului.

În mijlocul lagărului, o groapă largă şi adâncă ne-a himnotizat privirile. Avea 2 – 300 metri pătraţi şi cam 2

metri adâncime.

Întreg grupul nostru a fost străbătut de acelaşi fior:

„Ne vor împuşca şi ne vor arunca în groapa dinainte pregătită”.

Probabil asta a şi fost iniţial intenţia lor. Ba chiar doream să fie cât mai scurtă aşteptarea, să se termine odată cu totul.

În barăcile lungi şi friguroase, am fost tunşi la zero, îmbrăcaţi în zeghe; niciunul nu mai semăna cu cel de ieri.

În curând vântul de toamnă ne-a pătruns până la oase, mai ales pe cei bolnavi.

Ne-au dat şi mantale de zeghe, dar nu ne-au ajuns la toţi. Printre cei fără noroc am fost şi eu.

Scoşi la plimbare din când în când, am încercat să înlocuiesc mantaua cu pătura pe care mi-am pus-o în spate, dar m-a observat gardianul.

Ordinul suna răstit:

— „Dă jos pătura! N-ai voie s-o porţi”.

Refuzând să o dau jos, m-a ameninţat cu carcera.

Doar la cuvântul „carceră” te îngrozeai. Pericolul era de moarte, dar nu-mi păsa…

Carcerele erau aşezate în bătaia vântului şi deţinuţii pedepsiţi erau introduşi în ele dezbrăcaţi şi desculţi.

Conflictul dintre mine şi gardian a fost observat de profesorul universitar I.V. Georgescu, cel care a fost răpit de ruşi şi aruncat în lagăr dincolo de Cercul Polar. De la Lăţeşti a fost adus şi el la „9 Culme”.

Dându-şi seama în ce pericol mă aflam, certându-mă cu un gardian imbecil, s-a dezbrăcat de mantaua lui de zeghe şi mi-a dat-o mie. Ştia cât sunt de bolnav.

Am încercat să-l refuz pentru a nu-l expune pe el la frig, dar a fost atât de categoric că n-am putut face

nimic.

Aşa am scăpat de ameninţarea cu carcera din care n-aş fi avut nicio şansă să scap viu.

Comandantul lagărului „9 Culme” era căpitanul Ioaniţescu. Îl cunoşteam de la Aiud şi nu m-am bucurat de loc să-l văd în calitate de comandant.

Cu un an înainte, când am fost transportat de la Aiud la Jilava în procesul Munteanu într-o carceră din duba auto, mi s-a făcut rău şi la o oprire am căzut jos pe marginea şoselei.

Deşi ştia că sunt bolnav, căpitanul Ioaniţescu mi-a luat medicamentele, le-a trântit la pământ, spărgând sticluţa cu cizma de asfalt.

Era un om îngust la minte şi hain la suflet. Un om de care trebuia să te fereşti, ocolindu-l cât mai departe posibil. Era capabil de cele mai sadice crime…

Reglementări draconice.

La câteva zile de la sosirea în lagăr ni s-a comunicat că avem statutul de „internat politic” pe o perioadă de 36 de luni. Timpul de pedeapsă era exprimat în luni, pentru a nu se confunda cu deţinuţii politici care presupuneau o condamnare penală.

Condiţiile din lagăr erau aşa de bine reglementate că toţi foştii bolnavi s-au îmbolnăvit din nou.

Exista şi o aşa-zisă infirmerie unde se aplicau nişte măsuri draconice.

Eram obligaţi să mâncăm ciorba în clocot şi repede, ştiind că bolnavilor de plămâni le făcea rău – aceasta putându-le provoca hemoptizii.

Pneumotorax nu se putea face, neexistând aparatură.

Din grija „paternă” pentru noi cei internaţi, dimineaţa primeam o bucăţică de marmeladă pe care

trebuia s-o înghiţim dintr-odată, altfel ne-o confisca. Încercând s-o păstrăm pentru mai târziu, o lipeam sub bancă.

Aşa înţelegeau tovarăşii să dea asistenţă medicală celor bolnavi.

În infirmeria „9 Culme” mi-am întâlnit vechi camarazi de suferinţă: Vasile Alupei din Bacău, Oniga Dumitru, poet bucovinean din Stupca lui Ciprian Porumbescu, Tase Berzescu din Lugoj şi mulţi alţii.

Eram printre cei mai bolnavi. Se zvonea că, întrucât nu aveam condamnări penale, cei grav bolnavi vor fi puşi în libertate.

Când a venit gardianul şi mi-a spus să-mi fac bagajul, toţi prietenii s-au bucurat, îmbrăţişându-mă, că plec acasă. Ba chiar şi gardianul mi-a dat să înţeleg că voi fi eliberat.

Prea încrezător nu eram, totuşi mă străbătea o rază de speranţă.

Eram de şase luni în lagăr cu un regim de izolare totală ca în închisoare; nu ştiam nimic de acasă şi nici ei de mine de când am plecat din Lăţeşti.

La drum spre poarta lagărului, gardianul ce mă însoţea mi-a confirmat încă odată că voi fi pus în libertate pe motiv de boală, dar dincolo de poartă mă aştepta o dubă…

…

Spre necunoscut.

— „Urcă în dubă!”

— „De ce în dubă, dacă sunt eliberat?!”

— „Doar până la Constanţa unde ţi se fac formele de eliberare”.

Şi astfel mă trezesc în carcera din dubă, împreună cu un ţăran, de la care aflu că face parte din lotul „Arsenescu” şi care, mai realist fiind, era convins că

suntem duşi la securitate pentru anchetă. Faptul că acest ţăran nici măcar nu era bolnav, m-a trezit şi pe mine la realitate.

Drumul pe care mergeam era altul decât cel spre casă.

În gara Constanţa ne aştepta o dubă-tren.

— „Oare unde şi de ce? Ce mai vor de la mine?”

Eram sleit de boală, oboseală şi o spaimă de necunoscut.

...

Ajuns la Jilava m-au închis într-o improvizaţie de lemn murdară din care la intrarea mea a ieşit un şobolan enorm.

Încercând să iau legătura cu cel din încăperea vecină, vorbeam cu o voce joasă să nu mă audă alţii. În momentul acela apare gardianul şi-mi trânteşte o palmă de era să mă doboare... După lovitură se uită atent la mine şi eu la el. L-am recunoscut. Era acelaşi gardian care mi-a deschis poarta închisorii când am fost pus în libertate în noiembrie 1957.

Mă priveşte nedumerit:

— „Te-au adus din nou?!”

Am aflat mai târziu că cel din lotul „Arsenescu” cu care am venit de la „9 Culme” a fost rejudecat şi condamnat la moarte, dar nu ştiu dacă a fost executat.

Cei rămaşi în lagăr au fost duşi şi ei pe rând la anchete şi condamnaţi. Astfel dispărea categoria de „internat politic”, care deşi avea regim de închisoare, nu avea nicio justificare juridică... Căutau astfel să-şi asigure o aşa-zisă legalitate.

Din nou spre necunoscut.

Nu reuşesc să-mi amintesc cât am stat la Jilava – desigur până aveam asigurat un vagon-dubă cu care să fiu dus.

Spre sfârşitul lui aprilie 1959, mă văd într-o carceră sufocant de strâmtă, unde nu-mi puteam nici măcar întinde picioarele. Era încă un semn că sunt tratat ca foarte periculos.

De obicei deplasarea între două închisori se făcea în încăperea mare a dubei împreună cu ceilalţi deţinuţi politici, dar izolarea aceasta mă frământa cumplit.

Mă tortura gândul unde mă duc, de ce, ce mai vor de la mine?

Nu mai era nimic de stors de la mine, dar „specialiştii” de la securitate puteau inventa orice şi asta era groaznic.

Ciocanele din creier interferau cu zgomotul ritmat al roţilor de tren.

Trebuie să fie o înscenare! Cele câteva zile petrecute acasă puteau fi prilej pentru a mă acuza chiar şi de un complot care urma „să zguduie statul din temelii”…

Variante perfide, obsesive, pentru că nu ştiai cum să te aperi! Când era vorba de făcut rău, imaginaţia anchetatorilor nu cunoştea margini.

Nu-mi trecea însă prin minte ca tinerii din lotul meu din 1948 ar putea fi şi ei arestaţi. Îi ştiam liberi de mult timp şi asta mă linişte oarecum.

Că securitatea avea ceva cu mine personal, urma să aflu în curând.

Ca să împiedic gândurile de a mă tortura mereu, repetam fără întrerupere rugile cele mai fierbinţi.

Era mai bine să mor! Toate prin câte am trecut erau peste măsură.

„O, Iisuse-al meu, iartă-ne păcatele.
Scuteşte-ne de focul iadului.
Du în cer toate sufletele.
Dar mai ales acelea care au
Mai mare nevoie de îndurarea Ta!”

…Aici eu eram, fără îndoială, printre ei!

Prin satu-n care m-am născut.

O deschidere mică printre gratii îmi permitea să citesc numele gărilor prin care treceam.

Într-o dimineaţă – surpriză! Citesc clar „Sărmăşag”. Era o comună din judeţul Sălaj unde în urmă cu 33 de ani a avut loc evenimentul venirii mele pe lume.

N-am copilărit acolo, deoarece tatăl meu a fost curând transferat în altă localitate, Andrid.

De atunci, refugiul şi peregrinările chinuitoare m-au făcut să ocolesc satul în care m-am născut… Şi totuşi un sentiment ciudat de duioşie mi-a inundat sufletul.

…

Ce mai faci, cucule?

În sfârşit, trenul se opreşte şi-mi dau seama că am ajuns la Satu-Mare, deci, eram doar la 100 de km de casă şi totuşi cât de departe.

Închisoarea o cunoşteam din prima perioadă. Ca şi atunci, celula în care sunt închis singur mă primeşte cu un puternic miros de D.D.T.

Închisoarea din Satu-Mare era şi anticamera securităţii din Baia-Mare, deci, iar anchete.

Gândurile mi-l readuc pe [urcanu în prim plan a cărui ameninţare „pentru tine am ceva cu totul deosebit!” era imposibil să mi-o scot din minte. Dăinuia ca un răget neîntrerupt de fiară feroce…

Gardienii se obişnuiseră să mă vadă tot singur în celulă, iar dimineaţa la deschidere îmi ziceau:

— „Ce mai faci, cucule?”

„Deschiderea” era termenul oficial pentru numărătoarea deţinuţilor şi dura un minut sau două, după care uşa rămânea închisă până seara la „închidere”, când procedeul se repeta.

În timpul zilei se mai deschidea uşa doar când erai dus la anchetă sau pentru scosul tinetelor.

Gamela (cu zeama de prânz) era strecurată printr-o uşiţă de lângă zăvor, atât cât intra gamela, ca să nu putem vedea nici chipul gardianului, care oricum era (bun sau rău), era totuşi un chip de om.

…

La securitatea din Baia-Mare.

Într-o maşină-dubă, de data asta fără lanţuri la picioare, ajung la Baia-Mare, dus direct la securitate şi tot singur în celulă.

Deşi eram îngrozit de ce avea să urmeze, cel puţin voi afla ce vor de la mine. Dar n-a fost să fie aşa.

Mult experimentata securitate mai avea o metodă rafinată de distrugere a omului: metoda de a te ţine în tensiune crescândă prin aşteptare îndelungată.

Au trecut zile şi săptămâni şi nu m-a întrebat nimeni nimic.

Am ajuns eu să doresc să fiu scos la anchetă. Aşteptarea era un coşmar ce creştea, luând proporţii apocaliptice.

„Ce vor de la mine?” era întrebarea ce mi-o puneam obsesiv.

În sfârşit, sunt scos din celulă, mi se pun ochelari negri – ca să nu văd pe unde calc – şi dus în altă încăpere unde mi se scot ochelarii.

În mijlocul camerei văd un birou la care stătea un individ ce mă fixa cu o figură gravă.

Mi se adresează cu „domnule Vişovan” (ca să vezi unde stătea politeţea!).

— „Domnule Vişovan, după ce v-am dat drumul aţi început reorganizarea…

— „Poftim?” – Credeam că nu am auzit bine. La surprinderea mea, replică imediat:

— „Nu încercaţi să negaţi, întrucât cei cu care aţi fost arestat prima dată sunt şi ei aici şi avem ***probe zdrobitoare*** împotriva dumneavoastră!”

— „Dar, domnule anchetator, ceea ce îmi spuneţi e cu totul imposibil. În răstimp de câteva zile de aşa-zisă „libertate” şi să fi avut timpul fizic să mă ocup de aşa ceva, n-aş fi putut-o face – doar ştiţi bine cât eram de bolnav. Pot să dovedesc fiecare minut unde am fost şi ce am făcut.

Îmi dădeam seama că e vorba de o înscenare diabolică pe de o parte, iar pe de alta eram sigur că niciunul din camarazii mei nu puteau să declare asemenea lucruri.

S-a dovedit a fi – însă – o dramatică excepţie.

Anchetatorul îmi întinde nişte foi de hârtie:

— „Citiţi-le!”

…Subsemnatul Vasile Dunca declar următoarele:

„Numitul Aurel Vişovan, imediat după ce a fost pus în libertate, a mers la locul unde era îngropat drapelul Frăţiei de Cruce, l-a dezgropat şi l-a sărutat şi ne-a convocat pe toţi la el. Ne-a vorbit despre necesitatea reorganizării şi continuării luptei împotriva comunismului…

— „Dar, domnule anchetator, e ceva cu totul şi cu

totul ireal. În cele câteva zile cât m-aţi lăsat acasă, m-am perindat când la medici, când la analize.

Sufeream de tuberculoză pulmonară. Am făcut pneumotorax. Am avut hepatită infecţioasă şi mi-am făcut analizele, mi-am procurat medicamente…

Cum puteam să fac eu ceea ce declară respectivul?!”

Mi-am dat seama că trebuie să fi fost o adevărată tragedie cu Vasile Dunca, dacă a putut să semneze o asemenea declaraţie.

Îl ştiam un băiat sensibil, bun, corect… drept pentru care nu am recunoscut ca autentică declaraţia şi am cerut o confruntare directă.

Când a fost introdus în camera de anchetă, aproape că nu l-am recunoscut.

Era pământiu la faţă, încovoiat, îşi plimba privirile spre podea sau spre colţul camerei, ocolindu-mă.

Fără să cer vreo permisiune i-am zis:

— „Tu ai declarat acestea? Cum e cu putinţă?”

Nu mi-a răspuns nimic, iar anchetatorul mă opri brusc:

— „Eu sunt cel care conduce ancheta!”

Chiar sub coordonarea de către anchetator, am reuşit să demontez punct cu punct fiecare acuză din declaraţie.

Se vedea clar că cel care o semnase era terorizat şi nu a contrazis nimic din tot ce am spus eu… La care anchetatorul, pornit pe una şi bună, zise:

— „NU le-aţi făcut voi acum, ci în prima perioadă de închisoare, când cu „Rapsodia Maramureşului”… Negaţi că aţi compus-o, domnule Vişovan?”

— „Nu, asta nu neg!”

— „Vedeţi? Numai rapsodia aceasta vă poate aduce o condamnare pe viaţă”.

„Voi aţi primit prima dată condamnări prea mici. În închisoare v-aţi dovedit intransigenţi, aşa că nu vă putem lăsa în libertate… Sunteţi un grav pericol pentru statul nostru comunist.

Anchetatorul tot repeta că am primit pedepse prea mici. Nu le-am primit atunci mai mari, le vom primi acum!

Am aflat mai târziu ce s-a întâmplat. Declaraţia a fost ticluită de securitate şi semnată de Vasile Dunca, după ce prin metode arhicunoscute i-au speculat anumite slăbiciuni.

Era un tânăr sensibil, plăpând şi bolnăvicios. Îşi întemeiase o familie. În momentul în care i s-a născut fetiţa (primul copil), securitatea a început să facă presiuni asupra lui. Să-l convingă că ceilalţi din vechea formaţie sunt nişte „bandiţi” care reprezintă un mare pericol pentru ţară. Dacă el colaborează cu securitatea, semnând o declaraţie (cea de mai sus), va scăpa de arestare şi va rămâne liber cu fetiţa lui.

Ştiau anchetatorii să fie foarte convingători!

Prins pe punctul acesta atât de sensibil… a cedat şi a semnat declaraţia.

Repet, la confruntarea cu mine n-a mai recunoscut nimic. A păstrat o muţenie totală.

Dar „cărţile au fost aruncate”… camarazii mei arestaţi, iar anchetatorii porniţi pe fel de fel de invenţii ca să motiveze arestarea noastră.

Rearestarea noastră avea – în cele din urmă – o singură motivaţie:

Odată cu plecarea trupelor sovietice din ţara noastră, pentru mai multă siguranţă, regimul comunist a hotărât: pe toţi opozanţii politici cunoscuţi să-i bage cu orice preţ la închisoare, atât de şubredă era legitimitatea

lor în fruntea ţării.

…Iar nouă ni se argumenta că am primit condamnări prea mici faţă de cât eram de periculoşi.

Curg lacrimi din inima-mi zdrobită.

Reîntors în celulă m-am întrebat cu nemângâiată durere:

Pe unde ţi-s, toamnă, iar pruncii?
Spune-mi unde ţi-s?
Lăsat-ai iar vântul să-i zboare departe, departe?
Dar frunzele tale agale cin să le poarte?
Poemele tale de aur, comoara-ţi de vis.

Pe unde ţi-s, toamnă, iar pruncii?
Spune-mi, pe unde ţi-s?

Iar, toamnă, pe drumuri şi tot tu de vină
Ori n-am pus destule balsamuri
Pe sânu-ţi străpuns?
Ori cupele pline de lacrimi
N-au fost de ajuns?
Haină eşti, toamnă, haină, haină!

Şi iar… câte toamne pustii, cine ştie?
Şi iar… câte cupe s-or umple pe rând
De lacrimi, de ceaţă, şi-amurguri plângând.
Şi câtă tristeţe povestea va scrie?!
Toamnă pustie, toamnă pustie, adună-ţi copiii.
Adună-i din vânt!

Victimele înscenării.

Din spusele anchetatorului am aflat numele celor arestaţi din nou:

Nistor Man

Costică Radu
Gheorghe Andreica
Vasile Dunca
Nelu Dunca
Gicu Bulacu
Ştefan Deac
Ionică Motrea.

Deci, jumătate din grupul meu arestat în 1948. Pe lângă aceştia, câţiva din grupul „Popşa”.

Ştefan Mânică
Ion Hoţea
Ion Dunca „Bărbosu”.
Ion Bogdan
Ştefan Coman.

Tot atunci l-au arestat şi pe părintele Hotico Vasile şi încă doi tineri care nu mai fuseseră arestaţi până acum:

Ghiţă Nan din Cuhea (actualul Bogdan-Vodă)
Ticală Ilie din Dragomireşti.

Culmea era că, deşi mulţi dintre ei locuiau în comune şi sate diferite, cunoscându-se mai mult sau mai puţin, securitatea ne-a înscenat procesul legându-ne în aceeaşi plasă.

Povestea cu „reorganizarea” pe care aş fi făcut-o în cele câteva zile de stat acasă n-a ţinut, pentru că Vasile Dunca n-a confirmat declaraţia la confruntare.

Anchetatorii, totuşi, nu au renunţat. Au pescuit orice altceva care la ora respectivă era pasibil de condamnare.

De exemplu: ne-au incriminat pentru faptul că, atunci când ne soseau pachetele – asta în primele luni la Sighet şi la Cluj, înainte de proces – le împărţeam între noi frăţeşte. Or pentru securitate asta însemna neapărat activitate legionară.

Pe mine – în special – mă acuzau de acea „Rapsodie

a Maramureşului” incendiară… pe care nu puteam să o neg.

Incendiară, recunosc… şi care începe aşa:

În cântecul tulnicului
Munţii Maramureşului
Gem.
Slugile rele se tem.
Frunza se scutură.
Pâraiele murmură…
E semn de furtună
Cu ţurţură.
Munţii Maramureşului gem.
Blestem de potop şi de pară
Pe toate năpârcile
Ce-au năvălit în ţară;
Pe toate domniile
Cu sufletul de fiară.
…
etc etc…

Trebuie să recunosc că au avut ecou în sufletele celor închişi şi s-a răspândit repede prin închisori, aşa că a ajuns şi la urechile securităţii.

Din punct de vedere muzical nu era o rapsodie, ci mai mult un poem. Cum de a fost botezată „Rapsodia Maramureşului” nici eu nu mai ştiu.

Altă incriminare era faptul că am cântat în grup romanţa „Vânt de seară, vânt de seară” pe versurile poetului Radu Gyr.

Lectura cărţii „Protocoalele înţelepţilor Sionului” – în prelucrarea lui Ion Moţa – a fost un alt cap de acuzare.

Din toate acestea au reuşit să însceneze, după ani de anchete, un proces de mari proporţii.

Au întrebuinţat toate sofismele posibile ca să construiască acest edificiu al minciunii.

Pentru judecarea acestui proces s-a deplasat la Baia-Mare întreg completul de judecată a Tribunalului Militar din Cluj.

Cu toate încercările noastre de a aduce lucrurile la normal, la realitate, am fost condamnaţi între 15 şi 25 de ani închisoare.

Eu eram în frunte cu 25 de ani muncă silnică.

În ce priveşte apărarea, avocaţii din oficiu sau avocaţii angajaţi de familii, au fost cu toţii de acord cu rechizitoriul procurorului.

În derularea şedinţei de la proces un freamăt emoţionant a produs intrarea în sala de judecată a familiilor celor din boxă, dar mai ales soţia lui Costică Radu cu cei doi gemeni în braţe, un băiat şi o fetiţă de vreo 2 – 3 anişori.

După terminarea şedinţei de judecată ne-au permis să stăm de vorbă cu familia… câteva minute!

…

Recursul.

În cursul anului 1961 – vara – s-a judecat recursul şi din nou Tribunalul Militar Cluj, dar cu un alt complet de judecată, s-a deplasat la Satu-Mare.

Din desfăşurarea procesului am observat că se renunţase la acele mari învinuiri de „Complot” şi alte „reorganizări”, reţinându-se doar câteva capete de acuzare care-l priveau pe fiecare personal, fără o inculpare colectivă.

Procesul a decurs liniştit, iar avocaţii – alţii decât prima dată – şi-au susţinut cu mai mult curaj pledoariile.

De exemplu, la acuzaţia de a fi mâncat împreună pachetele primite în 1948 – 1949, catalogate ca activitate legionară, avocatul s-a adresat completului, zicând:

— „Tovarăşi, noi când am fost studenţi şi primeam pachete de acasă, nu le mâncam împreună? Asta înseamnă că am fost legionari?”

Sau la acuzaţia cu romanţa „Vânt de seară, vânt de seară”: – „Care din generaţia dinaintea noastră nu cunoştea şi nu fredona această frumoasă romanţă? Ce caracter politic are acest cântec?”

— „Da, dar această romanţă a fost scrisă de comandantul legionar Radu Gyr!” bâigui procurorul.

…

Sentinţele au fost pronunţate cu condamnări mai mici; mie mi s-au dat 18 ani muncă silnică, dar prin redimensionarea primei condamnări de 10 ani şi prin computare… Asta însemna că în anul 1961 aveam deja 13 ani de închisoare executaţi şi-mi mai rămâneau încă 5 ani.

Sigur că nu mi-am făcut nicio iluzue, după cum nici primirea celor 25 de ani nu m-au înspăimântat.

Dacă la primul proces, din 1961, toate condamnările erau de peste 15 ani, acum după recurs erau între „achitat” şi 7 – 8 ani, cu excepţia mea.

Semnificativ pentru justiţia română de atunci este cazul lui Ionică Motrea, care deşi a fost achitat, a făcut aproape 3 ani închisoare şi a mai fost reţinut chiar şi după pronunţarea recursului.

…

Această situaţie, de a fi supus aceloraşi restricţii ca şi cei condamnaţi deşi eşti achitat, crea mari suferinţe, mult mai mari, prin adăugarea nesiguranţei, obsedat tot timpul de întrebarea: „Ce nume urmăresc organele de securitate?” Era o tortură în plus faţă de ceilalţi camarazi, care ştiau că trebuie să execute o perioadă de detenţie.

Lăsând la o parte faptul – ceea ce atunci nu era cunoscutca după ispăşirea pedepsei nu erai pus în libertate, ci erai trimis în lagăr sau în domiciliu obligatoriu.

Aceasta era injusta justiţie comunistă!

La raportul procurorului.

Reîntorşi la securitate, după proces, spre marea noastră bucurie, ne-am regăsit în aceeaşi celulă, de data asta mai încăpătoare.

Împreună fiind am uitat de condamnările recent pronununţate şi care pentru noi, parcă nu mai contau, convinşi că vom fi închişi cât va dăinui comunismul. Am reuşit chiar, în ciuda tuturor mizeriilor, să ne simţim bine.

Dar bucuria a fost de scurtă durată.

Pe mine m-au despărţit de ei, repartizându-mă cu un ungur din localitate.

Am început din nou să mă simt rău, mi s-a redeschis leziunea la plămâni, scuipam sânge şi datorită febrei suferеam îngrozitor de sete.

În repetate rânduri am cerut să mi se dea ceai în locul mâncării pe care n-o puteam consuma. În zadar…

Atunci am cerut să fiu scos la procuror pentru a cere de la acesta aprobarea unei asistenţe medicale minime.

În mod normal administraţia era obligată să mă scoată la raportul procurorului, la cerere.

În aşteptarea lui trec zile după zile, când deodată gardianul deschide uşa şi-mi spune să-l urmez; dar nu oricum!

Îmi pune ochelari negri pe ochi şi ajung într-un birou unde mă aştepta un ofiţer, probabil ofiţerul politic al închisorii.

„Ce-or mai fi vrând de la mine?”… Nu mai suportam să fiu anchetat.

…

Spre mirarea mea îmi pune câteva întrebări banale: prin ce închisori am trecut? Să-i povestesc despre Jilava... Cum arăta închisoarea? Dacă era frig, umezeală... Era chiar sub pământ?

Complet derutat, nu înţelegeam ce urmăreşte.

După o jumătate de oră de discuţii complet fără rost, cheamă gardianul, îi şopteşte ceva, după care sunt dus înapoi cum am venit, tot cu ochelari negri la ochi.

„Ce-o fi vrut de la mine?”... Misterul s-a lămurit curând.

Aflu de la colegul meu de celulă că, în absenţa mea, a avut loc vizita procurorului la a cărui audienţă am cerut să fiu scos.

Deci toată mascarada a avut drept scop să nu pot lua legătura cu procurorul.

...Aceasta era doar o mostră de „legalitate” în justiţia română a anilor ’60.

...

O măsură diabolică dictată de securitate.

Văzând că mi se refuză orice ajutor medical şi că grija permanentă a securităţii, prin administraţia închisorii, îmi pregăteşte o moarte înceată şi naturală, m-am hotărât să recurg la greva foamei.

L-am anunţat pe gardian că de a doua zi refuz mâncarea

Nu cred că au trecut două ore şi uşa se deschide din nou:

— „Fă-ţi bagajul şi urmează-mă!”

Mi-am dat seama că e vorba de o nouă mişelie. Diabolica minte a conducerii comuniste a plănuit la repezeală să împuşte mai mulţi iepuri cu un singur foc.

Ceilalţi tineri, condamnaţi odată cu mine, erau înghesuiţi într-o celulă mică, în partea opusă a

celularului.

Ştiind că sunt grav bolnav şi am dese hemoptizii, crezând că sunt şi contagios, au plănuit distrugerea mea concomitent cu a celorlalţi.

M-au mutat în celulă cu ei, cu intenţia clară de a mă termina. În acea celulă îmi lipsea total aerul pentru a supravieţui.

Numai că Dumnezeu a vrut altfel…

Ajuns în mijlocul lor, o explozie de bucurie a făcut să dispară zidurile închisorii. O veselie ce nu poate fi descrisă. O adevărată reînviere. Eram din nou împreună!

Uitaserăm cu toţii că aveam peste 30 de ani. Ne simţeam şi ne manifestam ca în urmă cu 14 ani, la vârsta adolescenţei.

Eu eram mai rezervat din cauza bolii, dar ceilalţi, luându-mă pe sus, m-au convins că dacă Dumnezeu ne-a dat această bucurie, înseamnă că aşa-i bine.

Imediat mi-au eliberat cel mai bun pat dintre cele suprapuse, la nivelul doi, exact sub geam, ca să am cât mai mult aer şi ei s-au înghesuit cum au putut pe celelalte şase paturi suprapuse pe trei nivele.

Şi iată că s-a produs un adevărat miracol!

În condiţii de supraaglomeraţie şi aer viciat, am început să mă simt mai bine şi nici ei nu s-au îmbolnăvit.

À-propos de minuni, care nu au fost puţine în viaţa mea.

Îmi amintesc un episod din timpul cât lucram la mina din Baia Sprie:

Era în al treilea an de când, de la Gherla, am fost dus la minele de plumb din Maramureş.

Coboram cu un vagonet plin cu minereu de plumb pe o pantă. Trebuia să frânez vagonetul tot timpul, ca să nu ia viteză prea mare şi să nu deraieze.

În aceleaşi condiţii, cam la un minut diferenţă, trebuia să coboare un alt vagonet după mine.

Ajuns la destinaţie, după un timp, mă ajunge însoţitorul de la al doilea vagonet, palid la faţă, transpirat, foarte speriat:

— „Aurel!”, îmi spune gâfâind prietenul meu. „Ai scăpat printr-o minune de la moarte!”

Ce se întâmplase? La un minut după mine a pornit şi el cu vagonetul plin, cu frâna pusă. Nu ştiu cum, s-a împiedicat, a căzut şi i s-a stins lampa. Vagonetul a luat-o singur la vale cu viteză din ce în ce mai mare, ca pe orice plan înclinat. În mod inevitabil, vagonetul care nu era frânat urma să mă ajungă şi să mă strivească de vagonetul meu.

Ce mână de înger a frânat vagonetul prietenului meu de nu m-a ajuns şi s-a oprit la câţiva metri de mine… las cititorul să gândească…

Dintre ai noştri lipseau trei: Nistor Man, Ştefan Deac şi Ghiţă Nan, care după proces au fost duşi direct la izolare în lanţuri. Motivul exact nu-l ştiam nici noi nici ei. Probabil ceva din atitudinea lor l-a deranjat pe preşedintele tribunalului, încât a dat această dispoziţie. (?!).

Am aflat că erau în celula de izolare nr. 22 de la parter.

Era deja frig, toamna înaintată, şi ne gândeam cu multă îngrijorare la situaţia lor. Ne rugam pentru ei să nu se îmbolnăvească, era singurul mod prin care-i puteam ajuta.

După 20 de zile de izolare a scăpat Ghiţă Nan. După 21 de zile – Fănică Deac şi după 31 de zile Nistor Man.

Revederea lui Nistor Man a fost o explozie de bucurie. Am cântat în surdină „Ave Maria”, iar Nistor şi-a amintit de versurile dăltuite de mine în celula din Baia-

Mare:

…„Pe unde ţi-s toamnă, iar pruncii?
spune-mi pe unde ţi-s?”

Atmosfera din celulă.

…

În celulă domnea o atmosferă de familie reîntregită. Aveam un program variat destul de organizat. În urma unor schimbări între noi şi celula vecină (făcute de administraţie), a venit la noi şi părintele Vasile Hotico – preot greco-catolic.

Dimineaţa recita tot ce se putea din Sfânta Liturghie, apoi ne mai învăţ şi alte rugăciuni.

Urmau orele de martematică, în care rezolvam multe probleme, după cum ni le aminteam. S-au dovedit a fi toţi buni matematicieni.

Cum le rezolvam fără creion şi hârtie?

Foloseam două metode:

Prima – pe fundul exterior al gamelei frecam cu puţin săpun de rufe, şi pe acest ecran, cu un pai rupt din mătură, scriam, desenam figurile geometrice. Dacă ne-ar fi observat gardianul, se lăsa cu carceră.

A doua metodă – mai grea, dar mai puţin periculoasă, pentru că nu exista corpul delict: rezolvam problemele în gând. Pentru fixarea datelor scriam cu degetul… în aer, şi aveam impresia că datele se întipăresc mai bine în memorie.

Un moment hazliu: când „pagina” din aer era plină, o „ştergeam” cu mâna.

Nistor Man care era un mare iubitor de istorie ne ţinea prelegeri din acest domeniu.

Cursurile de limbă italiană îmi reveneau mie care predam această limbă în 1946 – 1947 la liceul din Sighet, unde eram profesor suplinitor de fizică şi chimie.

Le-am povestit „studenţilor” mei din celulă că la Baia-Mare, singur în celulă, săptămâni întregi am încercat să calculez distanţa de la Pământ la Venus cu

ajutorul a două triunghiuri asemenea, apreciind distanţa pe care cea mai strălucitoare planetă o parcurge între două fante mici de deasupra uşii.

Sigur că rezultatul a fost mai mult decât aproximativ, dar a fost un mod de a petrece timpul.

…

Într-una din zile, în timpul lecţiei de italiană, deşi vorbeam cât mai încet posibil, observăm că în dreptul vizetei mişca ceva. Aşteptăm puţin… apoi ne continuăm lecţia.

Deodată uşa se deschide brusc şi gardianul strigă la noi

— „Voi ce limbă vorbiţi aici?”

— „Limba italiană!” îi răspund imediat, văzându-ne surprinşi.

— „De ce? Voi mâmbcaţi aici pâine italiană? Vă fac raport şi-n lanţuri cu voi!”

Desigur, nu ne-a fost indiferent, iar eu care eram cel mai vizat am început să mă pregătesc şi pentru lanţuri.

Nostim a fost că după plecarea gardianului, cei din celulă au încercat să găsească sensul mişcărilor văzute prin vizetă.

— „Fraţilor”, zice unul din tineri, „ştiţi de ce cred eu că n-a deschis imediat uşa?”

Auzind că vorbim într-o limbă străină, dar neştiind care, şi-a chemat colegii de la celelalte nivele să asculte şi ei:

— „Vorbeşte ungureşte?”

— „Nu!”

— „Nemţeşte?”

— „Nu!”

— „Atunci, ruseşte?”

— „Nici vorbă!”

…Nervos că şi-a epuizat toate variantele cunoscute, ne-a întrebat pe noi…

Deşi eram bolnav, tratamentul era iluzoriu. Din când în când venea asistentul şi-mi aducea câte o… aspirină.

În aşteptarea lanţurilor promise sunt dus la infirmerie. Acolo era medicul şi ofiţerul politic.

După consultaţie, medicul dă din cap şi sunt dus înapoi fără a-mi spune o vorbă.

După alte câteva zile, văzând că nu sunt pus în lanţuri pentru marea crimă de a fi vorbit în italiană, mi-am dat seama că gardianul a făcut raport, dar medicul nu şi-a dat avizul.

De fapt şi fără consultaţie el ştia foarte bine starea în care mă găseam, din dosarul medical.

Spanac.

A trecut Crăciunul, Anul Nou şi primăvara din 1962 ne-a bătut în geam, dar puţine evenimente mi-au rămas în minte.

Cei de la bucătărie aveau simţul umorului (dirijat, fără îndoială.

Zile la rând ne dădeau ciorba fără sare, pentru ca apoi să fie dintr-odată atât de sărată că nu se putea mânca.

Gardianul a motivat lipsa sării la bucătărie, iar când au primit-o, ne-au dat şi restanţele.

Pe secţie a apărut un gardian nou, înalt, negricios.

Schimbarea gardianului ne-a îngândurat. Urmează, oare, zile şi mai grele? Dar nu a fost aşa!

Noul gardian ne lăsa la plimbare mai mult liberi, iar în celulă mai puţin supravegheaţi.

Sosise „zodia” spanacului. Undeva în vreo gospodărie colectivă se cosea iarba amestecată cu spanac, care fiartă apoi, ne era servită, producându-ne o

foame teribilă. Nu avea nimic substanţial în ea.

Într-o zi, după ce s-a servit masa cu „deliciosul” spanac, gardianul nostru deschide uşa târând un hârdău după el:

— „Pregătiţi gamelele pentru supliment! Spanac, curăţă sângele, dar dacă vă mai dă mult, vă curăţă şi pe voi”.

Ştia el ce spune… şi nu cu răutate.

De atunci „Spanac”, i-a rămas numele.

O „cârtiţă” sinceră.

La noi în celulă a fost introdus un individ grăsuţ, foarte vioi şi simpatic. Să fi fost cu vreo doi ani mai tânăr decât cei din grupul nostru.

Se recomandă:

— „Adole Şerban, inginer M.A.I. (Ministerul Afacerilor Interne).

Stupoare!!!… dar ne-a pufnit râsul.

Şi-a căutat un loc, instalându-se comod.

Toţi eram cu ani grei petrecuţi în închisori şi am devenit suspicioşi. Cei mai tineri au început să-l încolţească cu fel de fel de întrebări, dar mai ales cum de a ajuns în celulă cu noi, care eram – oricum – un grup omogen.

Încolţit fiind, şi dându-şi seama că în jurul lui nu sunt naivi uşor de convins, recunoaşte:

— „Sunt în această celulă, ca să informez securitatea despre tot ce faceţi şi tot ce vorbiţi…!”

Formidabil! chiar că un astfel de informator n-am mai pomenit. O fi făcut-o din naivitate, bună intenţie sau calcul, nu ştiu, dar ne-a spus-o!

— „Bravo, Adole! Să ştii că eşti simpatic! Acum spune-ne şi nouă de ce te-au arestat?

— „Să vezi şi să nu crezi!” îşi începu Adole povestea.

Mama mea, la vârsta de 65 de ani, s-a măritat cu colonelul Birca, de vreo 75… cam încolo către 80.

Trecuseră vreo câteva zile de la pompoasa nuntă şi acum stăteau cuminte acasă, ca doi porumbei, aşteptând să treacă luna de miere.

Eu – ca un fiu cuminte şi iubitor – le fac o surpriză, cumpărându-le un cofrag cu ouă, să mai schimbe şi ei meniul compus din fasole şi varză.

Cum sunt însurat şi am şi eu o soacră, i-am cumpărat şi ei un cofrag, să nu fie supărare!

Ghinionul a fost că cele două cuscre au constatat că ouăle sunt stricate şi mi-au reproşat acest lucru, în scris.

La rândul meu, le-am scris la fiecare câte o scrisoare, acuzând comerţul socialist pentru această penibilă situaţie.

În acest timp securitatea – neavând ce face – procedează la o descindere la casa „tinerilor” căsătoriţi pentru a-i face o percheziţie colonelului Birca şi… dau peste scrisoarea mea.

Încurajaţi de „grozavul” document pe care au pus mâna, fac o percheziţie şi soacrei mele şi găsesc şi a doua scrisoare.

Astfel, din cauza unor ouă clocite, am fost arestat şi dat în judecată pentru ***crima de ponegrire a comerţului socialist!***

Multe perle au ieşit din gura lui, iar noi îl provocam mereu, contrazicându-l.

Nu se dădea bătut niciodată. Când îşi epuiza toate argumentele, proţăpit lângă perete, perora teatral:

— „Ei, ce vreţi? Asta e părerea mea ***greşită*** la care nu renunţ!”

Dar iată că într-o zi este chemat de gardian jos, la

birouri.

La întoarcere, Adolo al nostru era grozav de supărat. Ne lipsea umorul lui care ne mai descreţea frunţile.

— „Ce s-a întâmplat, inginere, de ce eşti atât de abătut?

— „Ce mai e şi cu securitatea asta! Mi-au comunicat sentinţa. sunt condamnat la 6 ani închisoare!”

— „Şi tu ce le-ai zis?

— „Cum e posibil una ca asta?”

— „Mi-aţi cerut să fiu sincer… Am fost! Mi-aţi cerut să vă dau informaţii despre ce vorbesc şi ce fac cei din celulă… V-am dat!

Drept răsplată – în loc să fiu achitat – mă condamnaţi la 6 ani de închisoare!”

— „Şi anchetatorul ce a răspuns?

— „Numai 6 ani? Pentru „crimele” tale trebuia să primeşti 20 de ani!”

…

— „Aşa sunteţi voi, securiştii, trăiţi din pierderi!”

Lanţuri.

Adole Şerban a plecat. Drumurile noastre nu s-au mai intersectat în următorii ani de închisoare.

…

Anumite zgomote ce ne parveneau de pe coridor, ne puteau viza doar pe noi, singurii locuitori de la ultimul etaj…

Astfel, într-o zi uşa se deschide larg şi gardianul citeşte o listă cu numele tuturor celor ce erau cu mine… cu excepţia mea. Mi s-a strâns inima – era despărţirea de ei.

Până când?… Ne vom mai întâlni?…

O îmbrăţişare caldă, puternică, bărbătească spunea mai mult decât potop de cuvinte de rămas bun.

Aşteptam înfrigurat hotărârea administraţiei în privinţa mea.

Doctorul închisorii mi-a spus la un consult că voi fi dus la sanatoriul din Tg.

— Ocna (sanatoriu penitenciar). Fiind foarte bolnav era cea mai firească dintre alternative.

Celor câteva formalităţi de la grefă nu le-am dat nicio importanţă, ştiind că sanatoriul era în Moldova.

Dar la poartă, stupefacţie! Bolnavului Aurel Vişovan i se puneau lanţuri la picioare. Lanţuri foarte grele, cu obezile cât mâna de groase. Abia m-am putut târî până la dubă.

Şi de data asta i-am crezut. Oare pentru a câta oară sunt înşelat, obiectul batjocorii lor?

Nu mi-am revenit din durerea şi umilinţa provocată nici când am văzut gara pe care scria cu litere mari: AIUD.

De la tren până la duba auto, zdrăngănitul lanţurilor atrăgeau toate privirile spre mine, mai mult înspăimântate decât mirate sau curioase.

„Cine o fi odiosul criminal ce trebuia transportat în asemenea vacarm de lanţuri?”

Chiar şi gardienii din Aiud s-au mirat când au văzut brăţările de la picioare.

Şi ei credeau că asemenea lanţuri au rămas de pe vremea imperiului Austro-ungar. Au pus mâna pe daltă şi ciocan şi au tăiat mai întâi niturile ca să mi le poată scoate.

Şi la Aiud se purtau lanţuri, dar erau făcute cu mai multă economie.

Aiud, Aiudule!

Iată-mă din nou la Aiud, de unde am plecat în 1957.

O senzaţie stranie de disperare mă cuprinse total ca un sloi de gheaţă, mai ales după ce am fost îmbrăcat în zeghe de puşcărie.

Celula era hidoasă: lată de un metru şi ceva, lungă de doi metri, dar foarte înaltă; avea un gemuleţ undeva sus de tot. aceste celule erau chiar lângă poarta închisorii.

În interior era un frig de-ţi îngheţau oasele. Nu-mi amintesc să fi avut vreo rogojină pe jos. Singurul mobilier caracteristic celulelor: două tinete.

Deci acesta era sanatoriul despre care îmi vorbise doctorul Fenives din Satu-Mare!

Am cerut în repetate rânduri să fiu dus la doctor.

Când aproape îmi pierdusem speranţa, nici nu mai ştiu după câte zile de la sosire, ajung şi la cabinet. Îi spun medicului că trebuie să continui tratamentul, că mă simt foarte rău.

După o examinare sumară, mă trimite înapoi în aceeaşi celulă. Şi totuşi, mai târziu, sunt „transferat” într-o celulă mai mare, cu mulţi deţinuţi şi toţi necunoscuţi mie.

Prima reacţie a fost de groază. Nu cumva se repeta şi aici reeducarea de la Piteşti? Mă aşteptam să se repeadă toţi asupra mea din moment în moment şi să mă tortureze. Dar n-a fost aşa.

În cameră era lume pestriţă, muncitori, ţărani, funcţionari care au început să mă întrebe de unde vin, de ce am fost arestat…

Deşi nu sunt o fire prea comunicativă, le-am răspuns.

Printre aceştia era un tânăr care de la început nu

mi-a inspirat încredere. Era un fost elev – sau chiar student? Începuse să mă iscodească mai mult decât ceilalţi.

În timp ce mă rugam, deşi o făceam cât mai discret posibil, mă privea cu maliţiozitate. Ba chiar a încercat să mă convingă că Iisus nici nu a existat şi că tot creştinismul este o invenţie a apostolului Pavel.

Prin aceasta şi-a prezentat „cartea de vizită”. Era – probabil – unul din reeducaţii de la Piteşti sau Gherla.

…

Revelion 1962.

Temerile mele că ororile Piteştiului s-ar putea relua şi aici, au fost împrăştiate prin mutarea în altă celulă la etajul unu, pe celular, unde am întâlnit mulţi tineri.

Eram foarte înghesuiţi. Dormeam câte doi pe un pat de o singură persoană.

Aici am întâlnit – spre bucuria mea – un cunoscut fost student la medicină – Gorjinschi.

Şi acesta trecuse cu mine prin grozăviile de la Piteşti.

Era refugiat din Basarabia, de unde părinţii lui au fost deportaţi de către ruşi chiar în Siberia.

Îi cunoştea bine pe ceilalţi tineri şi m-a asigurat că nu am motive de nelinişte.

Cu toată mizeria şi mâncarea extrem de slabă, în celulă domnea o atmosferă tinerească, veselă, uneori prea veselă.

Într-o zi, când doi băieţi se îmbrânceau în joacă, mimând un meci de box, un gardian pe nume Ferenţ – ce nu ştia prea bine limba română – surprinzându-ne, ne-a ameninţat pe toţi:

— „Fac voi raport pentru încăierare!”

În zadar i-am explicat că nu s-a bătut nimeni, că era

vorba de un joc tineresc, nu l-am putut convinge. Ferenţ a făcut raportul şi iată-ne pe toţi 7 trimişi la parter în celulele de pedeapsă, câte unul în fiecare celulă.

Era între Crăciun şi Anul Nou. Frig, foarte frig…

În celula de izolare era un simulacru de rogojină pe jos şi o pătură în care erau 14 găuri numărate de mine, dintre care prin 10 puteai băga capul.

Mâncare – la trei zile o dată, dezbrăcaţi doar în lenjeria de corp.

Trebuia să mă mişc tot timpul ca să nu îngheţ. Aţipeam câte puţin noaptea, dar de un somn adevărat nu putea fi vorba.

Singura consolare – în afara rugăciunii cu care îmi petreceam majoritatea timpului – era amintirea torturilor din Piteşti.

Doamne! Cât aş fi dorit ca în locul lor să fi suportat nenorocirile de aici!

Este încă un mod de a ilustra intensitatea ororilor de la Piteşti.

Nu-mi amintesc cum a trecut Crăciunul. Eram încă în celulă, sus, dar de Anul Nou 1962 eram la izolare. Gorjinschi mi-a spus mai târziu că a încercat să ia legătura cu mine, bătând în ţeavă urările „La mulţi ani!”

Era ţeava de la calorifer prin care – însă – nu trecea nicio căldură.

Sărbătoarea Bobotezei, la 6 ianuarie, cu gerul ei specific, am petrecut-o tot acolo…

La terminarea pedepsei am fost mutaţi în altă celulă, cu toţii; pe latura de răsărit, într-una din cele mai friguroase laturi ale celularului.

Slăbit şi mai mult din cauza izolării şi a frigului, boala a răbufnit din nou. Ba mai mult, şi reumatismul a izbucnit violent.

Mi s-au umflat mâinile, degetele… începeam să mă pierd.

Atunci prietenul meu, Gorjinschi, şi-a sacrificat căciula şi mi-a făcut mănuşi pentru amândouă mâinile ca să mi le încălzesc.

Mare sacrificiu era să renunţi la ceea ce îţi era atât de necesar pentru a-ţi ajuta camaradul!

Simţeam că mă sting încetul cu încetul.

Într-o dimineaţă, fiind îngenuncheat pentru rugăciune, am avut senzaţia morţii iminente.

Le-am spus celorlalţi… Cei ce vor supravieţui să le spună celor de acasă că mor cu gândul la ei… După care am căzut leşinat.

Doctorul Brancovici.

Nu ştiu cât timp mi-am pierdut cunoştinţa. M-am trezit pe un pat de infirmerie.

Un felcer se uita atent la mine şi mi-a spus că am făcut un şoc, dar acum să stau liniştit că voi fi tratat medical.

Într-adevăr, mi-am revenit după un timp, iar la ieşirea din infirmerie m-au dus într-o altă celulă în care l-am întâlnit pe doctorul Brancovici.

Era nepotul lui Sava Brancovici, mitropolitul Moldovei din secolul trecut.

Era un bun cunoscător al limbii franceze, deoarece îşi făcuse studiile la institutul „Curie” din Paris, unde a şi lucrat un timp. O adevărată somitate medicală.

Pentru mine, a trăi în preajma lui, a fost un reviriment intelectual… Cunoscând şi eu puţină franceză, am început să vorbim franţuzeşte, îmbogăţindu-mi astfel cunoştinţele şi de limbă şi de cultură în general.

Era mult mai în vârstă decât mine, dar fluidul unei simpatii profunde circula între noi în ambele sensuri.

Dacă sănătatea mi-ar fi îngăduit, multe aş fi învăţat de la acesta…

În celulă era mare înghesuială. Mâncare slabă şi aer insuficient.

Doctorul Brancovici şi-a dat seama imediat de gravitatea bolii mele, dar acolo nu mă putea ajuta cu nimic.

Din nou hemoptizii, dar dreptul de a merge la cabinetul medical mi se refuza sistematic.

Întâmplarea face că doctorul Brancovici era specialist radiolog şi administraţia avea mare nevoie de un asemenea medic la spitalul închisorii. Astfel că a fost dus ca să lucreze acolo. M-am bucurat mult pentru el.

Într-o zi, după multe insistenţe, ajung şi eu la cabinetul medical.

Imediat după radioscopie, dr. Brancovici – care-mi ştia bine situaţia reală, îmi face formele şi mă internează în spitalul închisorii.

Astfel că – datorită competenţei şi ţinutei morale a doctorului Brancovici – am beneficiat o perioadă de tratament şi de condiţiile mai umane ce le oferea spitalul.

Mai târziu am aflat că dr. Brancovici a fost pedepsit cu izolare pentru că m-a internat (pe mine cel atât de îndărătnic la manevrele reeducării).

Astfel, indirect, mi se aduce la cunoştinţă că şi la Aiud a început…

Reeducarea aceasta se făcea cu alte metode. Mai rafinate, nu neapărat violente ca la Piteşti, dar nici fără perfidie. Exemplul de mai sus: dr. Brancovici pedepsit pentru că şi-a onorat jurământul lui Hipocrat.

Era suficient însă că plana acest spectru sumbru al

coşmarului trăit la Piteşti.

…

Durerea de măsele.

Întors în celulă, înghesuială mare! Dormeam câte doi într-un pat. Se făcuseră noi arestări, procese, condamnări. Nu cunoşteam motivul acestui nou val…

Peste tot acest chin, apăru pentru mine unul nou nemaicunoscut: durerea unei măsele cariate.

Durerea creştea, mă chinuia zi şi noapte fără să o pot potoli cu ceva.

Zadarnic mă adresam gardianului pentru a merge la cabinetul stomatologic. Avea ordine precise.

Nu ştiam ce să mă mai fac de durere, când îmi veni o idee pe care am considerat-o salvatoare.

Aveam – nu ştiu de unde – un pic de sare. În naivitatea mea am considerat-o dezinfectant şi am pus sare pe măsea. În loc să-mi treacă durerea, a înzecit-o.

Urlam de durere, nu mă mai puteam stăpâni. Am bătut în uşă, rugându-l pe gardian să mă ducă la dentist. Au intervenit şi ceilalţi colegi de celulă, stăruind la rugămintea mea… Cu greu am fost dus la doctor.

Doctorul Niţu era medic stomatolog, asistent universitar şi – bineînţeles – tot deţinut politic.

I-am spus că am pus sare pe carie.

— „Domnule Vişovan, măseaua dvs. nu este numai cariată, ci cangrenată. Or, a pune sare pe cangrenă înseamnă a pune benzină pe foc. Situaţia este gravă. Eu vă pun un pansament. Dacă timp de o oră nu cedează durerea, cereţi să fiţi adus la mine”.

— „Dacă aţi şti cât de greu am ajuns la dumneavoastră! Au trecut două săptămâni de când cer întruna”.

Doctorul, dând din cap, îmi răspunse:

— „Da, aşa este! Dar acum este altceva. În cazul

acesta, repet, dacă timp de o oră durerea nu a încetat, să bateţi în uşă oricât de tare, că vor urma dureri groaznice”.

La Zarcă.

Şi aşa a fost! Trece ora şi durerile devin tot mai violente.

Am încercat să aplic, ca şi la izolare, paralela cu „Piteştiul” în sensul că, faţă de atrocităţile de atunci, durerea de dinţi să pară mai mică.

De data asta n-am reuşit.

Am bătut în uşă, au bătut şi ceilalţi. Am raportat gardianului ce a spus doctorul... Totul a fost în zadar.

„Partea asta a închisorii este planificată peste două săptămâni” – îmi comunică sec regulamentul şi trânteşte uşa.

Cred că le făcea o plăcere deosebită să ne vadă suferind.

Mă zvârcoleam de durere de mai multe zile, când apare un alt gardian şi întreabă:

— „Care-i Vişovan?”

Mi-am zis:

— „În sfârşit!”

— „Fă-ţi bagajele şi ieşi în faţa uşii!”

— „Cu bagajul?”... Nu mai înţelegeam nimic.

Pe coridor am mai văzut câţiva, fiecare în faţa celulei lui.

— „Încolonarea!... După mine, înainte marş!”

Să fi fost vreo 7 – 8 inşi. Coborâm la parter, traversăm curtea şi iată-ne în faţa clădirii denumită „ZARCA”.

Era „închisoarea închisorii”. Clădire veche cu regim de pedeapsă şi izolare totală.

Pedepsit la „Zarca”?! Pentru ce? Pentru că am cerut să fiu dus la medic? De necrezut!

Intrând pe culoarul întunecos, suntem repartizaţi fiecare în celule separate.

Ştiam dinainte că – la Zarca – pe lângă regimul alimentar mult mai slab, bolnav fiind, nu te scoteau la cabinetul medical. Adevărat regim de exterminare!

Circula o vorbă de duh:

— „La doctor, numai vineri, o dată pe an!”

— „Care vineri?”

…asta n-o mai ştie nimeni.

Toată această mişcare surprinzătoare, cu trecerea la „Zarca”, a avut pentru mine un efect contrar celui scontat de ei. Preocupat de noua situaţie, parcă nu mă mai durea măseaua aşa de tare.

Auzisem că la Zarca se afla elita rezistenţei româneşti şi asta mă umplea de mândrie.

Desigur s-au dat multe informaţii despre mine, din celulele prin care am trecut şi unde nu mi-am ascuns deloc atitudinea fermă împotriva comunismului şi hotărârea de a nu renunţa la ea cu orice risc.

La noul „domiciliu” am găsit pe Lică Pătraşcu, student la Academia Comercială din Bucureşti, şeful grupului din care făcuse parte şi Lică Popşa, prietenul meu căzut eroic în luptele din munţii Maramureşului.

Auzise şi el de mine.

Când i-am povestit despre durerea mea atroce de dinţi, îmi zice:

— „Stai aşa!” şi scoate din căptuşeala zeghii un… antinevralgic.

Mi s-a părut o minune! Într-adevăr, imediat a început să-şi facă efectul şi durerea să scadă şi mai mult.

Iată cum, venirea mea la Zarca în loc să mă sperie

parcă mă bucura. Ba mai mult, mi-am zis că acolo este locul meu printre acei oameni minunaţi.

Raţia de lemne.

Regimul de Zarcă era foarte dur:

La masa de prânz primeam un fel de zeamă care era numită – nu ştiu de ce – „Supă de fasole”. [în minte că le-am propus celor din jur să decretăm sărbătoare ziua în care vom găsi în supă primul bob de fasole.

Era frig în celulă; apa îngheţa în tinete. Ca mijloc – presupus – de încălzire a celulei exista o sobă de tablă, care n-a apucat să se încălzească vreodată.

Într-o seară, eram întâmplător lângă uşă, când intră gardianul şi-mi spune:

— „Ia lemnele!”

Mă uit să văd unde-s lemnele; coridorul fiind întunecos, în sfârşit, nişte aşchii. Rămân puţin pe gânduri. Astea să fie?

Gardianul îmi înţelege nedumerirea şi repetă răstit:

— „Ia-le odată!”

Le-am luat cu o singură mână, după care gardianul îmi atrage atenţia:

— „Vezi că-s pentru două zile!”

…probabil că raţia pentru o săptămână era de un kilogram!

Moartea lui Kennedy.

Într-o seară foarte friguroasă din 1963 se deschide uşile celulelor de la Zarca şi ni se spune să ieşim pe interval.

Pentru prima dată am putut zări şi feţele celorlalţi, pentru ca imediat să fim duşi într-un alt corp de clădire, într-o sală caldă.

Lăsaţi oarecum mai liberi, au început îmbrăţişările

cu cei cunoscuţi, exclamaţii de bucurie că trăim, că ne-am întâlnit…

Ne întrebam totodată, ce s-o fi întâmplat, cărui fapt datoram ieşirea din Zarcă?

Sala era împânzită de gardieni, care totuşi, nu ne-au împiedicat să vorbim unii cu alţii.

Deodată intră în sală chiar directorul închisorii, colonelul Crăciun, care începe să ne vorbească:

— „În occidentul atât de visat de voi se trăieşte ca în sălbăticie. Până şi preşedintele Statelor Unite a fost asasinat. Ce încredere puteţi să mai acordaţi occidentului?”

Deci, după o lună de la asasinare, am aflat şi noi de acest eveniment, pe care, acum, directorul închisorii caută să-l folosească pentru denigrarea întregului occident.

De aici, cu logica lui cazonă-comunistă, voia să ne impună concluzia că toată lupta noastră, care desigur ne producea atâtea suferinţe (recunoştea şi el!) nu are niciun sens.

— „Ar fi mai bine” – ne spune părinteşte – să ne gândim, să ne reconsiderăm ideile, să ne reeducăm, pentru a putea intra în rândurile celorlalţi oameni liberi şi fericiţi”.

Cu această ocazie – şi în contextul aceleiaşi idei –, pentru a descuraja şi mai mult, ne spune că unii dintre comandanţii noştri şi-au reconsiderat atitudinea şi au fost plimbaţi prin unele întreprinderi din ţară, ca să vadă cu propriii lor ochi marile realizări împotriva cărora noi continuăm să luptăm.

Să ne gândim bine la viitorul nostru, să acceptăm „reeducarea” (iar „reeducarea”, ce termen nefast!) – pentru a nu mai rămâne la celulele de la Zarca, despre care recunoaşte şi el că sunt îngrozitoare.

— „Dar, de! Pentru bandiţi nu acordăm locuri mai

bune „declară colonelul Crăciun în încheiere.

După aceste cuvinte am plecat din această sală caldă spre celulele noastre de la Zarca, întunecate şi reci.

Comentând cele auzite, m-a surprins vestea morţii lui Kennedy, fără îndoială groaznică şi fără sens, dar şi mai mult „invitaţia” de renunţa la idealurile noastre în favoarea „raiului” comunist pe care îl cunoşteam atât de bine.

Desigur, n-am dat importanţă celor spuse de colonelul Crăciun. Cunoşteam tot arsenalul de invitaţii la compromitere.

Am rămas – în schimb – cu bucuria de a ne fi întâlnit cu alţi camarazi din acest loc de groază şi exterminare numit „Zarca”.

După care viaţa noastră a continuat să se scurgă în aceleaşi condiţii de frig, întuneric, umezeală şi foame.

Spre sfârşitul anului 1963.

Dar nu disperam…

Eu personal, gândindu-mă la ororile de la Piteşti, unde torturat fiind, nu te lăsau să mori – aici simţind moartea pe aproape o primeam cu seninătate.

Toţi din celule, dar absolut toţi, arătam ca nişte epave. Atmosfera era – însă – senină şi fiecare moment al zilei îl întrebuinţam cu folos.

Începeam cu rugăciunea, care era nota dominantă şi terminam cu prelegerile pe care le ţineam fiecare, în domeniul în care ne pricepeam.

Sigur că în celulă se vorbea foarte încet. Orice vorbă mai tare era sancţionată de gardienii, care, la vizetă, stăteau tot timpul cu ochii pe noi.

Erau gardieni specializaţi la „Zarca”.

Unul dintre ei – Biro – extrem de rău (dar, care gardian era bun?) ne-a spus:

— „Când aveţi nevoie de ceva să bateţi o singură dată în uşă, că eu vă aud”. Şi ştia direct la care să meargă.

Acest „aveţi nevoie de ceva” se referea la lucruri foarte grave: cineva era pe moarte, un cutremur sau o inundaţie, cu altceva nu aveam voie să-l deranjăm.

…

Nu prea aveam noţiunea timpului, dar ştiam că sărbătorile Crăciunului se apropie şi odată cu ele şi sfârşitul anului 1963.

Fredonam colinde mai mult în gând. Depănam amintiri şi prin antiteză vedeam strălucind luminile pomului de acasă, în timp ce la Zarca bâjbâiam în semiîntuneric şi îngheţ.

Ca nişte boabe de mătănii, frânturi de versuri îmi revin în minte:

Crăciun
Sărbătoare
Colinde.
Surghiun
Închisoare
Şi ger.
Pe undeva-n cer
Leru-i ler.
Pe aici doar îngheţul se-ntinde
Pe suflet
Pe oase
Pe cer.

Nu-s florile
Zorile dalbe
Să ningă colindele albe.
…
Cânt sfânt
Bucurie

Şi pace.

Mormânt
Moarte ce-n război
Pe aici, pe la noi
Doar strigoi
Colindă la geamuri opace.
Cum seamănă, Doamne, cu noi!

Doar umbrele sumbre s-adună
Să cânte cu noi împreună;
Doar sumbrele umbre-au adus
Un cântec cu pruncul Iisus!

Camarazi de celulă.

Când l-au adus în celulă pe camaradul Gigi Dragon, bucuria mea a fost fără margini.

Îl cunoşteam dinainte. Am stat cu dânsul în spitalul închisorii, unde, deşi era printre cei mai bolnavi – făcea pneumotorax la ambi plămâni – era prezent oriunde era nevoie de ajutor.

Avea o formaţie robustă. Fusese sportiv de performanţă la aruncarea cu suliţa şi făcuse alpinism. Era de profesiune inginer.

Avusese la început o condamnare mică – şapte ani. După puţina libertate de care s-a bucurat la expirarea ei, a fost rearestat şi condamnat – împreună cu un grup de braşoveni – la pedeapsa cu moartea. Era vorba de o acţiune ce avusese loc în munţii Ciucaşului şi în care a fost şi el implicat.

Auzisem de toate acestea şi acum, când l-am reîntâlnit, m-am bucurat extrem de mult.

Primul lucru pe care i l-am spus la această nesperată întâlnire a fost:

— „Domnule inginer, am aflat că aţi fost condamnat la moarte”.

La care el – cu modestia-i specifică – răspunde:
— „Ei, mare lucru!”… şi începe să râdă.

Deşi ulterior i s-a comutat pedeapsa cu moartea în 25 de ani de închisoare, nu a fost anunţat decât după multă vreme, lăsându-l să trăiască cu spectrul morţii imediate.

Scurtul timp de libertate ce i-a fost îngăduit l-a folosit cu multă eficienţă. Era un om cu o cultură deosebită pe care şi-o îmbogăţea mereu.

— „Domn Orel” (Aurel citit în franceză), îmi zice el… Deşi eram foarte buni prieteni, din respectul reciproc ce ni-l purtam, eu îi spuneam „domnule inginer”, iar el „domn Orel”.

— „Ştii ce am citit când eram liber? ***Provincialele*** lui Pascal. Este o operă monumentală!”

Îl admira profund pe Pascal, omul de ştiinţă, filosoful şi literatul, care atinsese cote atât de înalte în domeniul spiritual.

De altminteri acest lucru îl caracteriza pe Gigi Dragon.

Era expert în matematică. Geometria descriptivă era pasiunea lui, iar aprofundarea cunoaşterii spiritual-religioase era o preocupare continuă.

Cunoştea prelegerile pe care Horia Cosmovici – de asemenea izolat în Zarca – le transmisese din gură în gură în limba franceză, încât străbătând toată Zarca, au ajuns şi la noi.

Horia Cosmovici fusese comandant legionar, avocat celebru încă din tinereţe. Îl apărase pe Căpitan – Corneliu Zelea Codreanu – la ultimul proces, prezentând un model de pledoarie ce ar merita să fie trecută în istoria dreptului românesc şi nu numai…

În închisoare Horia Cosmovici l-a reîntâlnit pe monseniorul Ghika pe care-l cunoştea dinainte şi care l-a marcat atât de profund încât după eliberare a făcut studii teologice şi a devenit preot.

X

Despre monseniorul Ghika, care a murit în închisoare, părerea unanimă a celor care l-au cunoscut este că a fost una din cele mai carismatice figuri ale secolului 20 din România.

Horia Cosmovici, în munca lui spirituală din închisoare a încercat – şi a reuşit – să transmită valoroase idei filosofice moştenite de la monseniorul Ghika şi prin el ideile lui Jacques Maritain şi Giovanni Papini.

Toate acestea se învăţau pe de rost în limba franceză. De ce în franceză? Pe de o parte pentru că toate aceste texte orale aşa au fost recepţionate, pe de altă parte pentru cultivarea acestei limbi. Un exemplu:

„L'homme d'aujourd'hui cherche la paix, plus que la liberté. Il n'y a pas paix sur que sous le jogue du Christ".

(„Omul azi caută pacea, mai mult decât libertatea. Nu este pace sigură decât sub jugul lui Christos").

X

Inginerul Dragon ne ţinea lecţii de geometrie descriptivă. Avea predilecţie pentru teoriile lui Desargnes.

Cu nişte fire de aţă mai mult sau mai puţin colorate, scoase din te miri ce resturi rupte, şi aşezându-le pe pătură, reuşea să construiască figuri geometrice în plan şi spaţiu de toată frumuseţea.

De la dânsul am învăţător între altele – să demonstrez „cercul celor 9 puncte ale lui Euler" şi eram foarte mândru de aceasta.

…

Făcând un salt peste ani, cu mulţi ani în urmă, figura inginerului Dragon mi se conturează iluminată de curaj şi bărbăţie.

În spitalul închisorii din Aiud eram trataţi de

doctorul Zeană, şi el deţinut politic. Multora dintre noi li se făcea pneumotorax – metoda curentă de tratament în acei ani.

Un student la medicină – bolnav şi el – ce îl asista pe doctorul Zeană şi-a exprimat dorinţa să efectueze şi el un pneumotorax pentru a se obişnui cu procedeul.

Doctorul Zeană a întrebat mai mult în glumă:

— „Este cineva care are curajul să se ofere pentru această operaţie?”

Nu era deloc simplu să te încredinţezi unui începător care nu practicase încă acest procedeu.

La care inginerul Dragon zice:

— „Hai, frate, la mine; poţi să-mi faci în care plămân vrei!”

Sigur că operaţia a reuşit sub atenta supraveghere a doctorului Zeană.

X

Printre noi se afla un tânăr student la filosofie, Marcel Petrişor. Avea o vastă cultură filosofică. A fost adus de la Jilava, unde a avut parte de un tratament foarte dur.

Marcel ne ţinea prelegeri de filosofie. Avea darul de a se face înţeles chiar şi în probleme dificile. Era un bun povestitor, dar participa cu atenţie şi la demonstraţiile lui Dragon.

...Astfel, cu toate rigorile Zarcii, timpul trecea relativ uşor.

X

În celulă un colocatar, figură inedită. Un domn mai în vârstă, cu mult mai în vârstă decât noi. Cred că avea peste 60 de ani.

Cărunt, cu mustaţă albă, s-a prezentat scurt:

— „Moşoiu”.

Numele lui era cunoscut şi nu numai mie. Era nepot al generalului Moşoiu, care victorios în 1919, a intrat în Budapesta şi a atârnat pe parlamentul maghiar o opincă, aluzie la îngâmfarea grofilor care îi făceau pe români „opincari”.

Totodată era nepot al unui alt Moşoiu, guvernator al Băncii Naţionale, între cele două războaie mondiale.

Îmi amintesc şi acum semnătura lui Moşoiu pe bancnotele româneşti.

Domnul Moşoiu – nepotul – era de o fermitate cu totul şi cu totul ieşite din comun.

Nu permitea gardienilor să i se adreseze nepoliticos. Îi punea la punct. Drept urmare gardienii îi făceau raport şi domnul Moşoiu era mai mult la izolare.

Îl invidiam pentru tăria lui.

La izolare te trimiteau aproape dezbrăcat, în cămaşă şi izmene, cu picioarele goale în bocanci şi mâncare… o dată la trei zile!

Stătea domnul Moşoiu o săptămână la izolare, după care se întorcea la fel de mândru şi de ferm, răspunzând pe acelaşi ton aspru gardienilor când nu i se adresau respectuos şi – bineînţeles! – iar mergea la izolare.

L-a pus la punct chiar pe colonelul Crăciun care vizita Zarca din când în când, spre a vedea cum stăm cu moralul.

Foame, frig, oboseală, singurătate, dar domnul Moşoiu nu ceda.

Dacă tot atât de intransigent era şi în executarea profesiunii de judecător, nu e de mirare că a fost condamnat la atâţia ani de închisoare.

X

Îmi amintesc că prinţul Ghica cerea cu aceeaşi fermitate tuturor să i se respecte rangul princiar.

Când a fost dus la proces, i-a spus preşedintelui:

— „Nu recunosc niciun tribunal care ar avea calitatea să mă poată judeca pe mine. De aceea nu răspund la nicio întrebare”.

Spre stupefacţia tuturor a încheiat cu salutul

„Trăiască Legiunea şi Căpitanul!” şi nu a mai scos niciun cuvânt.

X

La plimbare eram scoşi foarte rar. [în minte că, într-o zi, se simţeau deja razele soarelui de primăvară şi aflând din întâmplare ce dată era, inginerul Dragon ne-a spus:

— „Aceasta e ziua când se reîntorc cocorii”.

Intrând din nou în celula întunecoasă, în suflet cu razele soarelui de afară, care băteau şi la celula noastră, dar nu puteau intra, m-am întrebat:

...
Tu cine eşti, surâs plin de lumină
Ce mi-ai bătut în geam?
De unde vii? Cin-te-a trimis?
A florilor grădină
Aprinsă tainic, pe al vremii ram?
Tu primăvară, tu cântec, tu vis
Tu floare albastră.
Tu dor de libertate, dor!
A cui eşti tu?
Eşti tot a lor?
Ori tu eşti libertatea noastră”.

Difuzoarele.

La Zarca tăcerea era aproape totală. În celule nu aveai voie să vorbeşti decât în şoaptă. Cum vorbeai ceva mai tare, gardianul, cu urechi de animal de pradă, deschidea uşa şi te ameninţa cu pedepse grave, ce nu rămâneau doar ameninţări.

De pe coridoare, unde gardienii umblau cu pâslari, nu se auzea absolut nimic.

Era şi tăcerea o metodă de tortură!

Dar iată că spre sfârşitul primăverii auzim pe coridor zgomote. Era ceva neobişnuit.

Se lucra ceva. Auzeam bătăi în pereţi, ca de ciocan. Ceva nedesluşit.

Zgomotele s-au auzit mai multe zile fără să înţelegem ce se întâmplă.

Cam după o săptămână am auzit nişte sunete ce uneori semănau cu nişte voci înfundate, alteori păreau a fi fragmente muzicale.

Cineva dintre noi a exclamat:

— „Să ştiţi că e vorba de difuzoare, prin care vor să ne îndoctrineze – să ne reeduce”.

Într-adevăr, de la difuzoare răzbăteau până în celulă cântece revoluţionare comuniste.

Dacă muzica se percepea destul de clar – spre norocul nostru cuvintele ce ni se adresau aproape că nu le puteam desluşi.

Mai întâi am aflat că unii dintre mai marii noştri, ajunşi la capătul rezistenţei de ani şi ani de zile, au fost determinaţi în mod forţat, să ni se adreseze prin aceste difuzoare.

Se urmărea în felul acesta sădirea neîncrederii între noi, slăbirea moralului pentru a ne face să renunţăm la idealurile noastre.

În continuare, din când în când, colonelul Crăciun trecea prin celule să ia pulsul politic, dar se izbea de acelaşi răspuns categoric.

— „Dar, bine mă, şefii voştri şi-au schimbat părerile şi voi tot încăpăţânaţi aţi rămas?”

…

Era deja vară, cald, mai bine-zis zăpuşeală, întrucât aerisirea se făcea foarte greu. Transpiram încontinuu.

La prânz ni se aducea zeama atât de fierbinte încât –

cu toată foamea – aproape că n-o puteam mânca. Eram obligaţi s-o servim imediat, aşa fierbinte, iar năduşeala curgea valuri pe noi. Ne descheiam zeghea, cămaşa… abia puteam respira.

Atunci apărea colonelul Crăciun – se vedea că avea o adevărată slăbiciune pentru cei de la Zarca – şi ne apostrofa:

— „Cum vă permiteţi să nu respectaţi regulamentul! Deţinutul trebuie să stea în celulă îmbrăcat în zeghe, cu toţi nasturii încheiaţi până la gât”.

După care adăuga sentenţios:

— „Aşa trebuie să stau şi eu. Ce-ar zice superiorii mei dacă m-ar găsi descheiat la gât, ba mai mult şi fără cămaşă?!”

Asta însemna că şi directorul închisorii (bietul de el!) suferea alături de noi.

Între timp difuzoarele huruiau. Se repetau mereu frânturi de discursuri asupra întunecatului trecut burghez şi asupra luminosului prezent comunist.

Ne parveneau ştiri despre eliberarea unora înainte de expirarea pedepsei.

Eram în vara lui 1964. Am aflat – mult mai târziu – că occidentul a reuşit să facă presiuni asupra guvernului român pentru a ne pune în libertate.

Ştiind că în curând vom pleca cu toţii, colonelul Crăciun s-ar fi mulţumit cu câte o mică declaraţie scrisă din partea noastră. Dar nu a obţinut-o.

A găsit – în schimb – o formulă care şi nouă ni s-a părut necompromiţătoare.

Trecând din celulă în celulă a întrebat:

— „Vreţi să ieşiţi la lucru?”

Ştiam că închisoarea are ateliere mecanice, de tâmplărie… de fapt o mică industrie.

Sigur că am răspuns afirmativ. Cu o singură

excepţie: domnul Moşoiu a spus NU!

— „Atunci voi vă faceţi bagajele şi ieşiţi afară. Tu, Moşoiule, rămâi!”

Nu cred că a rămas mult timp, deoarece evenimentele au început să se precipite.

Am fost conduşi în curtea mare a închisorii. Era o zi frumoasă, senină, dar noi eram năuciţi din cauza soarelui, albiţi de atâta vreme de foame şi beznă.

X

Concluzionând asupra perioadei de Zarca, trebuie să admit că a avut un bilanţ pozitiv. Mâna lui Dumnezeu a fost permanent asupra noastră.

Trimiterea la Zarca urmărea să te distrugă atât fizic, cât şi moral.

Am fost dus acolo într-un moment extrem de greu cauzat de cangrena de la măsea. Zadarnic am apelat la comparaţia cu tortura de la Piteşti – pentru a-mi micşora suferinţa –, acest paralelism nu a mai funcţionat.

Totodată plămânii mei erau bolnavi – scuipam sânge –, transpiram continuu, nu aveam aer…

Ce s-a întâmplat în Zarca? Trebuie să recunosc că-i de domeniul miracolului.

Durerile atroce de dinţi nu numai că s-au redus, dar au şi încetat total. Cu toată mizeria în care trăiam situaţia pulmonară s-a stabilizat. Lipsa celei mai elementare asistenţe medicale de la Zarca nu mi-a dăunat.

Din punct de vedere sufletesc, la Zarca am întâlnit oameni minunaţi, împreună cu care trecerea prin regimul mai mult decât aspru care ni s-a aplicat a fost – pot spune – chiar uşoară.

Alimentaţia, redusă sub limita subzistenţei, ne topea şi simţeam că intrăm în pământ, atât de slabi eram. Dar

acest fapt îl acceptam cu inima senină.

Îmi închinam suferinţele idealului pentru care am luptat şi pe care îl consideram sfânt.

Acest lucru la Piteşti nu a fost posibil. În Zarca n-a mai erupt din adâncul fiinţei mele strigătul de disperare:

— „O, Doamne, unde eşti?... Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit?"

Aici simţeam permanent prezenţa lui Iisus, cu convingerea că nu mai sunt singur.

...

X

Lăsând în urmă o asemenea atmosferă, când am fost scos din Zarca şi am intrat în amalgamul de toate culorile politice a celorlalţi deţinuţi, m-am simţit oarecum dezamăgit.

Unii făceau reeducare, alţii, tânjind după viaţa de dincolo de ziduri – despre care ni se tot spunea că nu poate fi obţinută decât prin compromis – erau gata să-l facă...

Am fost repartizaţi în nişte camere mari cu mulţi locatari, cu păreri şi mai multe. Erau greu să găseşti câte un suflet în care să ai încredere şi cu care să te înţelegi.

Am avut noroc tot cu inginerul Dragon cu care – întâlnindu-mă la plimbare – ne împărtăşeam gândurile.

Erau, fără îndoială, încă multe caractere ferme, dar fiind împrăştiaţi în alte camere comunicam mai greu. Şi această năucire a oamenilor prin amestecarea lor, făcea parte din regia dezbinării aplicată de oculta comunistă.

Mereu erai întrebat de către diverşi deţinuţi dacă vrei să-ţi schimbi orientarea, pentru că numai în felul acesta ai putea fi pus în libertate...

Mai mult decât atât, se insinua că datorită celor ce nu acceptau să adere la comunism, nici cei care au făcut-o sau o fac nu sunt puşi în libertate.

Ni se crea astfel un sentiment de culpabilitate faţă

de ceilalţi.

Şi totuşi auzeam despre câte unul sau altul că au fost eliberaţi.

Administraţia închisorii era mulţumită cu o aderare formală.

Puteam să rămânem în interiorul nostru ce am fost, numai să zicem ca dânşii…

Zadarnic. Mă simţeam învăluit din toate părţile de o forţă nevăzută. Era harul lui Dumnezeu – cea mai mare răsplată pentru suferinţele îndurate.

Cu fruntea sus am intrat în închisoare, cu fruntea sus trebuia să ies.

Eli, Eli, lama sabactani?

Dacă la Zarcă difuzoarele instaurau o situaţie confuză şi datorită sonorului care nu se putea regla – astfel că înţelegeam prea puţin din ce se întâmplă – în curte însă am aflat că s-a pornit o acţiune de reeducare diferită de stilul Piteşti – Gherla, după expresia lor: „bazată pe convingere”.

La această reeducare se spunea că promotorii ei sunt chiar unele din cele mai frumoase caractere, adevărate modele pentru noi mai tinerii de atunci, cu mulţi, mulţi ani de închisoare, neînfrânţi până la acea dată.

Această formă de reeducare se efectua în mai multe săli sau în curte. Se începea cu lecturi din scriitorii „progresişti”, după care urmau dezbateri ce trebuia întotdeauna concluzionate în spirit marxist-leninist.

Am auzit de unii care îşi apărau ideile cu fruntea sus, dar şi despre alţii care nu mai erau în stare să răzbească prin această negură şi erau îngenuncheaţi.

Au existat şi din aceia care au dat dovadă de lipsă de caracter cu mult timp înainte, coborând pe cea mai de

jos treaptă, împroşcând cu noroi tot ce era mai sfânt în lupta noastră. Nu le voi pomeni numele, fiind de foarte tristă amintire. Ei făceau jocul comuniştilor, în slujba cărora se pare că erau de mai multă vreme.

Mă voi referi însă la o categorie deosebită de oameni care au făcut ISTORIE în ţara noastră. Exemple de credinţă, curaj, demnitate, care acum au fost îngenuncheaţi.

Asupra lor s-au năpustit, insinuând că, dacă se mai menţin intransigenţi, vor suferi ***toţi,*** condiţionând eliberarea – nu numai a lor, ci a tuturor celorlalţi – de actul de supunere şi de recunoaştere că au fost pe un drum greşit.

Elitelor li se pretindea să facă declaraţii publice, în faţa tuturor.

După ani grei de închisoare, am putea zice zeci de ani fără să greşim, fiind supuşi acum şi acestei „picături chinezeşti” de a fi învinuiţi de soarta celorlalţi… au început să se clatine.

Cine, în afară de ei înşişi, ar putea descrie vacarmul interior ce la zguduia sufletul? Cine, în afară de ei, ar putea bănui nopţile de chin, în care cu capul ascuns sub pătura zdrenţuită, îşi înălţau rugile spre cer, implorând putere pentru a putea rezista.

„Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, de ce mă părăseşti? De ce nu-mi dai forţa să trec şi prin această încercare fără a face rău nimănui?

Ajutorul de sus nu se făcea prezent dintr-o raţiune pe care doar Dumnezeu o ştie, iar lacrimile curgeau în linştea nopţii, nebănuite de ceilalţi.

Şi totuşi, trecuţi prin această mlaştină a deznădejdii, aceşti OAMENI au reuşit să urce o treaptă mai sus spre lumină şi adevăr, dovedind-o în tot restul vieţii.

Sunt mulţi, sunt foarte mulţi. Dacă aş omite un singur nume ar fi o mare nedreptate.

Astăzi sunt unii care îi ponegresc, poate din necunoaştere, poate din rea-voinţă, păcătuind însă cu

păcat de moarte.

Părintele Bardaş.

La o mutare în altă parte (la Aiud erau frecvente asemenea rocade) – mă întâmpină o voce puternică de bariton:

— „Aurel! Tu eşti?!” Şi mă văd cuprins de două braţe puternice şi un efluviu de dragoste. ***Era părintele Bardaş, cumnatul meu, preot ortodox în judeţul Bihor.***

Fusese arestat cu 14 ani înainte, după cei doi ani de pribegie prin munţi, acasă rămânându-i – fără niciun mijloc de trai – soţia şi cei trei copii.

Cu el în cameră zilele s-au scurs mai uşor. În toţi anii de închisoare nu l-am întâlnit niciodată, dar am auzit pe alţii vorbind foarte frumos despre el.

Am depănat amintiri dinaintea arestării mele, i-am povestit despre copiii pe care i-am văzut câteva zile când am stat acasă în 1957.

Nici el nu ştia absolut nimic de acasă.

Având o constituţie mai robustă, a reuşit să scape de bolile atât de frecvente în închisori.

În acest sens a fost mai norocos ca mine şi m-am bucurat pentru el.

— „Povesteşte, Aurel!” Şi eu povesteam… Apoi începea el…

În toate închisorile mizeria era aceeaşi, că doar era dirijată din acelaşi centru, deşi fiecare o percepea altfel, după capacitatea de rezistenţă la suferinţă cu care era înzestrat.

Am fost fericit să-l găsesc neschimbat, efect salutar al credinţei ce vibra în adâncul fiinţei lui de păstor sufletesc.

La muncă.

Urma să fim repartizaţi la muncă.

— „În ce domeniu vă pricepeţi să lucraţi? Să declare fiecare pe rând!”

La închisoare existau ateliere de lăcătuşerie, tâmplărie, fierărie etc…

Eu am optat pentru lăcătuşerie, deşi nu mă pricepeam, dar m-am gândit că aş putea deprinde meseria în timp.

Numai că, în fabrică, am fost supus direct unui fel de examen. Trebuia să polizez nişte materiale şi au constatat cât de neîndemânatic sunt.

Era pe vremea aceea, la Aiud, un director tehnic – fost muncitor – cu numele de Mariş, originar din Cuhea (Bogdan Vodă) judeţul Maramureş.

Chiar el m-a scos din atelier, zicând că sunt nepriceput. Avea dreptate. Nu mă aşteptam să mă declare „lăcătuş calificat”, dar putea totuşi să mă ocolească.

Am fost trecut la munca în construcţii. În curtea închisorii se lucra la construirea unei clădiri.

Nu era deloc uşor, la condiţia noastră fizică, să porţi o roabă încărcată cu material greu, dar nici de mare pricepere nu era nevoie.

Noroc că am dat peste nişte oameni dintre ai noştri, care conduceau lucrarea şi care văzându-mă cât eram de slab m-au repartizat la o betonieră ce prepara tinciul (gletul).

Era într-adevăr mai uşor. Sarcina mea era să apăs pe un buton. La încărcat şi descărcat ajutau alţii mai vrednici.

Când auzeam de sus de pe schele:

— „Aurică, tinci!” – apăsam butonul, urmăream să se realizeze amestecul cuvenit, după care deversam.

Atmosfera pe şantierul de construcţii era plăcută, ziua trecea destul de repede.

X

Spectrul reeducării, însă, se mărea din ce în ce mai mult, iar în imaginaţia noastră devenea tot mai ameninţător. Mă gândeam fără întrerupere:

„Oare Piteştiul s-ar putea repeta?... Ar fi oare posibil?”

În camerele în care stăteam, venea unul de la reeducaţi şi ne citea pagini întregi din scriitori „progresişti”.

În curtea închisorii era un birou în care lucrau câţiva reeducaţi de la Piteşti şi Gherla şi care ne îndemnau să ne facem „analiza” şi „autoanaliza” pentru a putea fi puşi în libertate.

Ticăloşia era cosmetizată, nu i se mai spunea „autodemascare” ca la Piteşti.

Aşa am descoperit că unii dintre noi – şi nu chiar puţini – n-au mai rezistat. Au avut mult timp o atitudine frumoasă, intransigentă, de verticalitate morală... Însă, datorită numărului prea mare de ani de prigoană, au început încetul cu încetul să cedeze. Ba mai mult, chiar să-i sfătuiască şi pe alţii să facă la fel.

Nu-i puteam condamna. Oamenii – pur şi simplu – nu mai rezistau. S-au adunat prea mulţi ani de închisoare!

Trebuia să existe şi la aceşti „sfătuitori” o limită: să nu facă rău altora. Or – din păcate – au existat şi astfel de cazuri.

Evitam discuţiile cu asemenea persoane şi căutam să nu-i provoc. Administraţia era de partea lor şi eu ştiam asta.

În curte se ţineau din când în când întruniri organizate la care luau cuvântul cei care se pricepeau şi

erau de acord să denigreze.

Propriile lor virtuţi, pentru care cândva şi-ar fi dat şi viaţa, acum le călcau în picioare, împroşcându-le cu fel de fel de murdării.

Albul îl făceau negru, iar negrul încercau să te convingă că-i alb.

Programul a fost diversificat. Pe lângă lecturi, pledoarii, conferinţe şi discuţii a apărut şi un cinematograf în aer liber. Probabil să atenueze şocul ce-l provoca „cinematograful” şi „panoramicul”. Câtă „grijă” de sănătatea noastră!

Numai că în curtea închisorii puteam viziona numai filme de propagandă comuniste.

Din această perioadă de confuzie îmi amintesc cu plăcere că mai existau mulţi oameni deosebiţi cu care puteai face schimb de idei care să te înalţe nu să te coboare.

Inginerul Dragon, inginerul Manole Vlad, profesorul Zima – macedonean –, inginerul Gheorghe Jijie, părintele Ioan de la Vladimireşti şi mulţi alţii de mare valoare, şi mulţi alţii al căror nume le-am uitat, fapt pentru care îmi pare foarte rău.

Erau caractere puternice care în această ultimă bătălie psihologică îşi ţineau fruntea sus.

Pe celular.

Repartizaţi din nou pe celular, de data aceasta în condiţii cu totul şi cu totul deosebite.

Uşile celulelor rămâneau deschise tot timpul, iar noi ne puteam plimba la care celulă voiam.

Ne puteam uita pe luminatorul celularului – atâta vreme interzis –, puteam vedea oraşul, oamenii ce treceau pe stradă.

Simţeam un suflu nou, ce aducea uşor a libertate.

La atâtea seri de dor şi singurătate ***scriam în gând*** scrisori celor dragi:

„Să nu crezi tu, măicuţă, c-am murit de nu ţi-am scris atâţia ani de zile, de când în calea ta n-au mai surâs zambile, nici crinii toamnelor ce-n păr ţi-au înflorit.

...

Să nu crezi tu, măicuţă, c-am murit...”

X

Dar iată că un alt vestitor al primăverii noastre ne-a întărit speranţa apropiatei eliberări:

— „Aveţi dreptul la o carte poştală; să scrieţi acasă să vă trimită haine”.

De necrezut! Era a doua carte poştală în 16 ani de închisoare.

În foarte scurt timp am primit pachetul cu haine, iar în adresa de pe pachet am recunoscut scrisul surorii mele Viorica. Era o dovadă că era în viaţă.

Dar coletul nu conţinea nicio scrisoare. Fiind desfăcut la primire, probabil că scrisoarea a fost confiscată. Nicio veste despre mama, nicio veste despre Valerica.

Pentru fiecare om, mama este o constantă în viaţa lui. Că Valerica ar fi putut lua alte hotărâri în atâţia ani de zile era foarte posibil. Gândul acesta mă chinuia. Să fi ajuns şi la ea zvonul că am murit?

Am auzit ulterior că asemenea zvonuri erau lansate planificat, din când în când, pentru a distruge şi ce a mai rămas din speranţele familiilor noastre.

Gardienii.

O notă aparte în tensiunea ce-o simţeam cu toţii o

făceau gardienii. Am intuit neliniştea lor, deruta; totul se schimbase şi nu se puteau adapta.

Uşi deschise, plimbarea deţinuţilor pe coridoare, discuţii, ieşirea la muncă, întruniri în curte, cinematograf!!

Li se părea mai incredibil decât nouă. Fără îndoială că, ştiind mai multe decât noi despre o eliberare în masă a deţinuţilor politici, se întrebau îngrijoraţi:

— „Dar cu noi ce va fi?”

Le venea greu să ne considere oameni potenţiali, pe noi, bandiţii, care până mai ieri stăteam la dispoziţia capriciilor lor.

Unii – probabil – se gândeau că au dat dovadă de exces de zel care le-ar putea fi reproşat ulterior, ar putea fi traşi la răspundere.

Era afectată chiar şi situaţia lor materială: nefiind deţinuţi în închisori, nu mai era nevoie de gardieni, deci, vor rămâne fără un salariu sigur.

Ce altceva ştiau să facă aceşti oameni? Iată deci că pentru ei viitorul nu era deloc roz.

De-a lungul atâtor ani petrecuţi în Aiud, doar doi gardieni s-au dovedit a fi şi oameni: **Filimon** şi **Alexa. P**entru aceasta – însă – au avut de suferit. Le voi păstra amândurora o amintire frumoasă.

Eliberarea.

În ziua de 31 iulie 1964 mi s-a înmânat biletele de tren şi – bineînţeles – biletul de eliberare.

Privind nemişcat hârtia atât de mult râvnită, l-am citit de mai multe ori… deodată mi-am dat seama că data eliberării coincidea cu o sărbătoare din calendarul catolic: 31 iulie, ziua Sfântului Ignaţiu de Loyola.

Cu ani în urmă, după Piteşti, am făcut o devoţiune

pentru acest sfânt, căruia îi închinasem ziua de joi.

De altfel, în fiecare zi din săptămână aveam – în acest sens – o devoţiune specială:

Luni – zi închinată Sf. Tereza de Lisieux;
Marţi – Sf. Anton de Padova;
Miercuri – Sf. Iosif;
Joi – Sf. Ignaţiu de Loyola;
Vineri – Preasfânta inimă a lui Iisus;
Sâmbătă – Inima neprihănită a Mariei;
Duminica – lui Dumnezeu Tatăl.

Cu toţi aceşti sfinţi mi-am dus greul închisorii.

Ei sunt cei care m-au întărit şi de atunci am fost convins că Dumnezeu nu m-a părăsit.

Era comoara mea de spiritualitate, de trăire intimă cu cei ce mă protejau, peste privirile gardienilor, peste răutatea multora dintre noi, în pofida timpului atât de lung petrecut în închisoare.

Şi iată că ziua de 31 iulie, ziua Sf. Ignaţiu de Loyola, un mare sfânt, dar atât de puţin cunoscut la noi în ţară, era ziua punerii mele în libertate.

X

Ieşirea s-a făcut pe grupuri. Mie mi-a venit rândul cam pe la ora 11 noaptea.

O atmosferă stranie ne cuprinsese pe toţi. Nicio exuberanţă, nicio explozie de bucurie, deşi era firesc, când te vedeai liber după atâta amar de ani petrecuţi după gratii.

La intrare eram tineri. Doamne, ce tineri eram! Alţii erau atunci în floarea vârstei. Acum părăseam închisoarea cu o oboseală generală care ne era adânc săpată pe faţă.

Fiecare avea semnele lui de întrebare:
— Oare mai găsesc pe cineva din familie?
— Mă voi putea adapta la noua viaţă?
— Voi găsi de lucru? Voi putea munci?

Ani de-a rândul ne gândeam că dacă va exista o zi a eliberării – va fi o explozie de bucurie. Chiar ne temeam că nu vom fi în stare să o depăşim.

Or, n-a fost aşa. Unul din motive mai era şi sentimentul că ne eliberam în acelaşi regim în care am fost arestaţi.

De pe poarta închisorii am ieşit cu ultimul grup. Ne-am dus direct la gară. Puteam privi nestingheriţi înainte, înapoi, la stânga, la dreapta, dar mai ales cerul.

Aveam tren abia peste trei ore. Am început să mă plimb singur de-a lungul liniei ferate din gara Aiud.

Mai erau călători în gară ce aşteptau acelaşi tren.

Mă uitam la chipurile oamenilor ce treceau pe lângă mine şi care nu ştiau de unde vin. Unii mai perspicace vor fi ghicit imediat – prea mult cenuşiu se adunase în privirea noastră.

Încercam să îmi imaginez ce preocupări poate avea un om ce n-a cunoscut închisoarea, ba mai mult, cum îşi reprezintă cei liberi noţiunea de „închisoare”.

Ca la orice plecare din ultimii ani m-am întrebat:
— „Încotro?”… şi tot eu mi-am răspuns:
— „Acasă! ACAS!”

Cei din compartiment – obosiţi – nu bănuiau şi nu-i interesa că printre ei se afla unul care, doar cu câteva ore mai înainte, era între zidurile închisorii.

Am încercat să aţipesc. Imposibil. A doua zi dimineaţă, ajuns la Beclean, a trebuit să aştept mai multe ore.

În trenul ce mergea de la Beclean la Sighet, lângă

mine s-a aşezat un cetăţean care – spre surprinderea şi neliniştea mea – mi-a zis:

— „Dumneata eşti Vişovan şi vii de la închisoare?”

— „De unde ştiţi?”

— „Vă ştiu de mult…”

M-am ferit să discut prea multe cu el, dar spre a nu observa că-l suspectez (era de la securitate?) am pus şi eu câteva întrebări de circumstanţă:

— „Ce mai este prin Sighet?… Ce schimbări s-au mai făcut?…”

După care retrăgându-mă în sinea mea m-am prefăcut că dorm.

Trenul mergea încet, foarte încet, gândurile o luau cu mult înaintea trenului, ajungând acasă, apoi iar se întorceau la Aiudul din care abia am ieşit.

X

În a doua noapte de călătorie, să fi fost ora 1 sau 2 după miezul nopţii, am citit pe frontispiciul gării: SIGHETU MARMA [IEI.

Aici era o noapte răcoroasă de Maramureş şi căutam să mă conving că sunt în oraşul meu.

— „Ei, şi acum ce fac? Să merg direct acasă?”

Mă neliniştea gândul că, dacă mama mai trăia, s-ar fi putut speria prea tare dacă o trezeam din somn. Bătrână şi plăpândă cum era după atâta amar de suferinţă, mă temeam să nu facă vreun şoc.

M-am aşezat pe o bancă în sala de aşteptare, dar a fost peste putinţă să aţipesc. Era atâta clocot în mintea şi inima mea încât mă miram că nu-l aud şi cei din jur…

Odată cu zorii, am ieşit pe peron, m-am înviorat cu apă rece, apoi cu sacu-n spate am pornit încet-încet spre casă.

Nu păream şi nu eram ca un om scăpat din închisoare şi care acum e liber… Eram bântuit de nelinişte. Oare ce voi găsi acasă? Treceam pe lângă oameni fără să-i văd şi fără să le atrag atenţia.

În vacarmul gândurilor ce se succedau cu furia unei tornade, m-am îndreptat, ca şi la eliberarea din 1957 spre casa în care locuia familia Şteţ de la care să aflu cât de cât ceva.

Cu inima strânsă mă opresc în faţa porţii şi bat, bat cam mult având în vedere ora matinală.

La un moment dat poarta se deschide şi apare bătrânul domn Şteţ, care mă recunoaşte fără prea multă greutate.

Întreb în mod ierarhic despre mama şi sora mea, dacă mai trăiesc şi ce fac…

— „Sunt bine amândouă”.

— „Dar Valerica?”… am întrebat în şoaptă cu vocea pierdută în inima-mi strânsă.

Îmi răspunde, după o scurtă ezitare, nebănuind impactul ce-l vor avea cuvintele lui:

— „E căsătorită şi are un copil”.

Un întuneric brusc s-a lăsat în jur. Pământul îmi alerga nebuneşte de sub picioare, iar eu abia ţinându-mi echilibrul, fără să mai spun nimic, mi-am continuat drumul.

Totul se prăbuşise. Emoţia marelui eveniment al eliberării din închisoare, ce trebuia să fie bucurie, s-a transformat în durere.

— „Ce să fac? Să-mi continui drumul sau să mă întorc, căutând alte cărări?”

Dar mama?… Chipul ei mi-a apărut aievea. Mama care suferise atâta de-a lungul anilor şi care aştepta minunea reîntoarcerii mele?…

Ea nu-şi pierduse speranţa. Pentru ea merita să mă reîntorc.

Aproape fără să-mi dau seama am ajuns în faţa casei.

Trebuia să-mi compun o mască spre a o înşela, să citească pe faţa mea doar bucuria revederii.

Deschizând poarta o văd în curte, harnică de

dimineaţă.

Nu ştiu cum a zburat în braţele mele... apoi sora mea la fel.

Plângeam în hohote toţi trei. Timpul şi-a oprit tic-tacul.

Încet, încet lacrimile s-au mai potolit făcând loc surâsului şi fericirii.

— „Dragul mamei, drag...”

Mama, schimbându-se la faţă, ştiind ce rană mare îmi produce, îmi spune cu toată delicateţea:

— „Dragul mamei, Valerica s-a căsătorit. Are deja un copil. Se auzise că ai murit. Aşa ştiam toţi. Ea, după ani de aşteptare, n-a mai putut rezista insistenţelor familiei de a-şi face un rost în viaţă...

Am dat doar din cap că înţeleg...

— „Să lăsăm, mamă, toate celelalte şi să ne bucurăm de întoarcerea mea”.

— „Să-ţi rostesc, mamă, o scrisoare pe care ţi-am scris-o în gând cu câtva timp în urmă, pentru momentul pe care-l trăim acuma:

...

„Pentru tot ce-a fost odată cântec, basm şi leagăn dus pe aripe de fluturi, mamă, azi poem de flori să scuturi ţi-am adus din zarea-nsângerată.

Vin de departe, mamă, din ţara de departe, din greu de ani, de viscole şi moarte.

Nu plânge...

Florile nu-s flori de sânge, ci flori de măr, îngemănate-n rouă;

sunt pentru mâinile tale amândouă ce-au ridicat odată un prunc spre aurori.

Sunt pentru ochii tăi, ce luminau culori când îmi vorbeai de Maica Preacurată.

Vin de departe, mamă, din zarea-nsângerată să-ţi

străjuiesc cărările cu flori!”

Sighet, 7 martie 2000
Aurel Vişovan.

Postfaţă.

Drama trăită de Aurel Vişovan prin temniţele comuniste în cei 16 ani, n-are nimic politic în ea.

Nu se simte izul nici unei tendinţe de mărire lumească, de stăpânire materială. Nu-i o luptă pentru putere.

Lipsesc orgoliile şi ambiţiile meschine.

Atât Aurel Vişovan cât şi bravii lui camarazi traversând această zonă de întuneric a istoriei şi-au înălţat sufletele, perfecţionându-se mereu până la limita de sus ce a fost lăsată de Dumnezeu fiinţelor umane.

Prin ruga neîntreruptă au păstrat legătura cu Hristos, de unde au sorbit lumina, căldura şi forţa rezistenţei.

Pe cerul ţării noastre – ba chiar şi-al lumii întregi – aceştia sunt aştri vii ce luminează, ce dau căldură şi viaţă.

Prin aceşti eroi se revarsă harul lui Dumnezeu asupra lumii.

Aceştia-s martirii secolului 20!

Aceştia-s urmaşii martirilor din primele secole creştine!

Ei au ştiut ce vor şi şi-au dus crucea până la capăt, indiferent dacă au pierit prin închisori sau au supravieţuit cruntei ierni comuniste.

Ridică-ţi, popor român, ochii spre cer şi atunci n-ai să mai confunzi ***umilinţa*** (care este cea mai mare

virtute) cu ***laşitatea*** (care este egală cu trădarea) ...

Constanţa, 13 iunie 2000
Gheorghe Andreica